

OSNOVNA ŠOLA POLZELA
MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA

**ŽIVALI V FRAZEMIH
KOLIKO JIH POZNAMO?**

Tematsko področje: slovenski jezik in književnost

Avtorja:
Lucija Anžel, 8. razred
Blaž Sitar, 8. razred

Mentorica:
Mojca Cestnik, prof.

Polzela, 2008

Raziskovalna naloga je bila opravljena na Osnovni šoli Polzela.

Mentorica: Mojca Cestnik, profesorica slovenščine in sociologije

Datum predavitve: _____

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

KG živali v frazemih/frazemi/rekla/rečenice

AV Anžel Lucija, Sitar Blaž

SA Cestnik Mojca

KZ 3320 Velenje, SLO, Koroška 62

ZA Osnovna šola Polzela

LI 2008

IN ŽIVALI V FRAZEMIH; KOLIKO JIH POZNAMO?

TD raziskovalna naloga

OP VI, 55 s., 38 tab. 4 priloge

IJ sl

AI V raziskovalni nalogi raziskujemo poznavanje živalskih frazemov. Frazeme za deset živali smo izpisali iz SSKJ in Frazeološkega slovarja slovenskega jezika avtorja Janeza Kebra. Nato smo ugotavljali poznavanje živalskih frazemov med mlajšimi (13 let) in starejšimi (nad 50 let). Poznavanje frazemov smo primerjali s frazemi v zgoraj navedeni literaturi.

Uporabili smo dve metodi: delo s slovarji in metodo anketiranja. Postavili smo si tri hipoteze:

Starejši od 50 let poznajo več živalskih frazemov kot osmošolci.

Starejši poznajo več frazemov, ki so navedeni v SSKJ.

Mladi uporabljajo nove besedne zveze, ki jih SSKJ ne navaja.

Analizirali smo ankete in ugotovili, da je besedišče starejših bolj podobno besedišču v SSKJ kot besedišče osmošolcev. Mlajši so navedli več novih besednih zvez, a teh primerov ne najdemo v nobenem slovarju. To pomeni, da novi frazemi še nastajajo (*refleksa ima kot crknjen konj*). Mlajši so bili bolj inovativni in so napisali zanimive besedne zveze, za katere vemo, da so si jih izmislili (*če bi ti rekel, da si zabit kot konj, bi še njega užalil; zbeži kot miš pred pretepom*). Mlajši so večinoma navajali primere z besedo kot. Starejši so navedli več rečenic kot mlajši. Rečenice, ki so jih navedli starejši, niso navedene v nobenem slovarju, ampak bi jih lahko našli v knjigi slovenskih pregovorov in razkrivajo bogastvo jezika in modrost starejših.

KAZALO

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA	III
KAZALO	IV
KAZALO PREGLEDNIC	VI
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	1
3 DOLOČITEV PROGRAMA RAZISKOVANJA IN IZBIRA METOD	2
4 ANALIZA ANKETE	4
4.1 Pes	4
4.1.1 Kaj poznajo učenci?	5
4.1.2 Kaj poznajo starejši?	6
4.1.3 Skupne ugotovitve:	7
4.2 Mačka	7
4.2.1 Kaj poznajo učenci?	8
4.2.2 Kaj poznajo starejši?	9
4.2.3 Skupne ugotovitve:	10
4.3 Konj	10
4.3.1 Kaj poznajo učenci?	11
4.3.2 Kaj poznajo starejši?	11
4.3.3 Skupne ugotovitve:	12
4.4 Kokoš/kura	13
4.4.1 Kaj poznajo učenci?	13
4.4.2 Kaj poznajo starejši?	14
4.4.3 Skupne ugotovitve:	15
4.5 Krava	16
4.5.1 Kaj poznajo učenci?	16
4.5.2 Kaj poznajo starejši?	17
4.5.3 Skupne ugotovitve:	19
4.6 Miš	19
4.6.1 Kaj poznajo učenci?	19
4.6.2 Kaj poznajo starejši?	20
4.6.3 Skupne ugotovitve:	21
4.7 Prašič/svinja	22
4.7.1 Kaj poznajo učenci?	22
4.7.2 Kaj poznajo starejši?	23
4.7.3 Skupne ugotovitve:	23
4.8 Zajec	24
4.8.1 Kaj poznajo učenci?	24
4.8.2 Kaj poznajo starejši?	25
4.8.3 Skupne ugotovitve:	25
4.9 Kača	26
4.9.1 Kaj poznajo učenci?	26
4.9.2 Kaj poznajo starejši?	27
4.9.3 Skupne ugotovitve:	27

4.10 Lisica.....	28
4.10.1 Kaj poznajo učenci?.....	28
4.10.2 Kaj poznajo starejši?.....	28
4.10.3 Skupne ugotovitve:	29
5 RAZPRAVA	30
6 ZAKLJUČEK/SKLEPI.....	33
7 POVZETEK.....	33
8 ZAHVALA	34
9 PRILOGE.....	35
10. VIRI IN LITERATURA.....	55

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – pes	4
Preglednica 2: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – mačka .	7
Preglednica 3: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – konj ..	10
Preglednica 4: Frazemi v SSKJ.....	13
Preglednica 5: Frazemi v SSKJ.....	13
Preglednica 6: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – krava.	16
Preglednica 7: Preoblikovani frazemi (navedli starejši in iz SSKJ).....	18
Preglednica 8: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – miš ...	19
Preglednica 9: Frazemi v SSKJ – prašič.....	22
Preglednica 10: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – svinja	22
Preglednica 11: Frazemi v SSKJ – zajec	24
Preglednica 12: Preoblikovani frazemi (navajajo starejši in iz SSKJ) – zajec	25
Preglednica 13: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – kača	26
Preglednica 14: Preoblikovani frazemi (navajajo starejši in iz SSKJ) – kača	27
Preglednica 15: Frazemi v SSKJ – lisica.....	28
Preglednica 16: Frazemi iz SSKJ, ki jih navajajo mlajši in starejši	30
Preglednica 17: Rečenice, ki jih navajajo mlajši in starejši.....	31
Preglednica 18: Besedne zveze z besedo <i>kot</i> , ki jih navajajo mlajši in starejši	32
Preglednica 19: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – pes	42
Preglednica 20: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – pes.....	43
Preglednica 21: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – mačka	44
Preglednica 22: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – mačka.....	44
Preglednica 23: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – konj.....	45
Preglednica 24: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – konj	46
Preglednica 25: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – kokoš/kura	47
Preglednica 26: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – kokoš/kura.....	47
Preglednica 27: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – krava.....	48
Preglednica 28: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – krava	49
Preglednica 29: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – miš.....	49
Preglednica 30: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – miš	50
Preglednica 31: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – svinja/prasič	50
Preglednica 32: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – svinja/prasič.....	51
Preglednica 33: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – zajec.....	52
Preglednica 34: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – zajec	52
Preglednica 35: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – kača	52
Preglednica 36: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – kača.....	53
Preglednica 37: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – lisica	53
Preglednica 38: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – lisica.....	54

1 UVOD

Frazemi so bogastvo jezika in v sebi nosijo številno ljudsko modrost. Jezik naredijo bolj zanimiv, privlačen, večkrat tudi zabaven. Ko smo se pri dodatnem pouku začeli pogovarjati o frazemih, smo ugotovili, da jih poznamo malo. Svoje poznavanje frazemov smo preverili v SSKJ in ugotovili, da je jezik veliko bogatejši, kot smo mislili. Zanimalo nas je, ali jih naši sošolci in vrstniki poznajo več, ali je njihovo besedišče morda bogatejše. Zanimalo nas je tudi, ali jih starejši, npr. naši stari starši, poznajo več. Začeli smo raziskovati, kaj sploh je frazem. Odločili smo se, da se bomo osredotočili na živalske frazeme. Zanje smo se odločili zato, ker smo morali omejiti predmet raziskave. Najbolj so nas zanimali ti frazemi, ker so zabavni in bi lahko z njimi obogatili tudi svoj besedni zaklad. Najprej smo se poglobili v frazeme, ki so zapisani v SSKJ in Frazeološkem slovarju slovenskega jezika avtorja Janeza Kebra. V raziskavi ugotavljamo poznavanje živalskih frazemov med mlajšimi (13 let) in starejšimi (nad 50 let). Poznavanje frazemov primerjamo s frazemi v zgoraj navedeni literaturi.

HIPOTEZE

Postavili smo si tri hipoteze:

1. Starejši od 50 let poznajo več živalskih frazemov kot osmošolci.
2. Starejši poznajo več frazemov, ki so navedeni v SSKJ.
3. Mladi uporabljajo nove besedne zveze, ki jih SSKJ ne navaja.

2 PREGLED OBJAV

Najprej smo po literaturi iskali različne definicije pojma frazem. Ugotovili smo, da so nekoč uporabljali pojem frazeologem, danes pa je v večini strokovne literature uporabljen pojem frazem. Za izhodišče smo vzeli Kebrovo definicijo frazema, ki pravi, da so »frazeološke enote ali frazemi stalne besedne zveze, katerih pomen ni ali je samo delno ugotovljiv iz pomenov njihovih sestavin, in ki imajo praviloma stalno in samo omejeno spremenljivo sestavo.« (Keber 2003) Ugotovili smo, da so za frazem značilne naslednje lastnosti: 1. Njihovega pomena ne moremo izpeljati iz pomena sestavin (*biti na konju* ne pomeni, da je nekdo dobesedno na konju, ampak pomeni uspeti, doseči cilj).

2. Frazemov oblikovno ne moremo poljubno spreminjati. Pravilno je *se gledata kot pes in mačka* in ne *gledala sta se kot psi in mačke* (Križaj-Ortar s sod. 2002). Vendar pa smo v nalogi upoštevali tudi Kebrovo definicijo, da imajo frazemi »samo omejeno spremenljivo sestavo« (Keber 2002). Zato smo kot frazem šteli tudi navedbo *Kogar je pičila kača, se boji še zvite vrvi*, čeprav je v SSKJ navedeno *Kogar je kača pičila, se boji zvite vrvi*.

Ugotovili smo, da frazeme delijo na stavčne oz. rečenice (*Kadar mačke ni doma, miši plešejo.*) in nestavčne oz. rekla (*siten kot breja mačka*).

Erika Kržišnik (Križaj-Ortar s sod. 1994) frazeme deli na tematske sklope, in sicer na naslednje:

- dom
- razred
- šola
- naselje
- naravno okolje

Frazeme, v katerih nastopajo živali, ima navedene v različnih tematskih sklopih. Mi pa smo se odločili, da bomo raziskovali samo frazeme, v katerih nastopajo živali. Te frazeme smo poimenovali živalski frazemi, čeprav tega poimenovanja nismo našli v strokovni literaturi. Res pa je, da je Janez Keber napisal knjigo *Živali v prisposodobah*, v kateri za vsako žival navaja stavčne in nestavčne frazeme iz različnih jezikov. Erika Kržišnik pa prav ob živalih navaja pravilo: »Čim boljše je poznavanje predmetnosti, čim bliže je ta človeku, tem večje je število frazemov v nekem jeziku, v katerih ta predmetnost nastopa.« (Križaj-Ortar s sod. 1994) Ob primeru živali trdi, da poznamo več frazemov za živali, živeče v domačem okolju, kot za tiste, ki živijo v tujem okolju. Zaradi vsega naštetega smo začeli uporabljati termin živalski frazemi.

3 DOLOČITEV PROGRAMA RAZISKOVANJA IN IZBIRA METOD

Najprej smo določili deset živali, za katere smo želeli izvedeti, kako nastopajo v frazemih. Poiskali smo jih v SSKJ in iz slovarskega sestavka izpisali frazeme. Frazeme za teh deset živali smo izpisali tudi iz Frazeološkega slovarja slovenskega jezika. Nato smo sestavili anketo. Izpolnilo jo je 70 osmošolcev (starih približno 13 let) in 35 starejših od 50 let. Skupaj smo analizirali 105 anketnih vprašalnikov.

DELO S SSKJ

Najprej smo za deset izbranih živali poiskali frazeme, zapisane v SSKJ. Ugotovili smo, da se frazemi ne pojavljajo le v frazeološkem gnezdu, temveč tudi med primeri za razlago besede. Tam se najpogosteje pojavljajo nestavčni frazemi z besedo *kot* (primere). Za vsako izmed izbranih živali smo izpisali frazeme in njihovo razlago. Ugotovili smo, da so v SSKJ frazemi včasih zapisani v nedoločniku, včasih pa v osebni glagolski obliki (*ozmerjati koga kot psa; pokopali so ga kot psa*).

DELO S FRAZEOLOŠKIM SLOVARJEM

Frazeme za živali smo izpisali tudi iz frazeološkega slovarja avtorja Janeza Kebra.

ANKETIRANJE

Odločili smo se, da na anketnem vprašalniku navedemo le živali in en že izpolnjen primer ob živali. Na ta način smo želeli preveriti, koliko frazemov se anketiranci lahko spomnijo oz. priključijo iz svojega slovarja, ki ga ima vsak od nas v glavi. Zato nismo hoteli preverjati razumevanja frazemov, ampak nas je zanimalo, kaj nosijo v svojem slovarju mlajši in kaj starejši. Na ta način bi lahko preverili tudi našo drugo in tretjo hipotezo. Predvidevali smo namreč, da bodo mlajši navedli veliko več novih besednih zvez, ki v SSKJ še niso navedene, mlajši pa jih ob živalih že uporabljajo. Ker nismo vedeli, kako razložiti, kaj je frazem, smo ob živali osel navedli nestavčne in stavčne frazeme. Odločili smo se, da bomo anketirali vse učence osmih razredov na Osnovni šoli Polzela in starejše od 50 let na Polzeli in v Andražu, od koder so tudi naši učenci. To so namreč že lahko naši stari starši in zanimalo nas je, kako se razlikuje besedišče nas in naših starih staršev ob živalskih frazemih. V anketah smo na prvo mesto dali žival, za katero smo predvidevali, da bodo zanjo najlažje navedli frazeme (pes). Nato smo nadaljevali z mačko in s konjem, s katerimi so ljudje v našem podeželskem okolju bolj povezani. Upoštevali smo namreč načelo od lažjega k težjemu, zato smo na koncu navedli zajca, kačo in lisico, za katere smo tudi mi v preizkusu navedli najmanj frazemov. Ob tem nas je tudi zanimalo, ali se bo za pravilno trditev izkazala trditev Erike Kržišnik, da poznamo več frazemov za živali, ki so nam blizu, kot za tiste, s katerimi nismo tako povezani (Križaj-Ortar s sod. 1994).

4 ANALIZA ANKETE

Analizirali smo anketne vprašalnike mlajših (osmošolcev) in starejših (starejši od 50 let). Za vsako žival navajamo najprej izpis iz SSKJ in Frazeološkega slovarja. Nato navajamo analizo anketnih vprašalnikov učencev (mlajši) in ugotovitve ter analizo anketnih vprašalnikov odraslih (starejši) in ugotovitve.

Na koncu zapišemo še skupne ugotovitve za vsako žival posebej. Frazeme vedno navajamo v ležečem tisku.

4.1 Pes

Preglednica 1: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – pes

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika
<i>Vem, kam pes taco moli.</i> vem, kaj je skrivni namen govorjenja, ravnanja	<i>Biti na psu.</i> biti v (finančnem, materialnem) težkem, neprijetnem, izgubljenem položaju; biti na zelo nizki stopnji
<i>To vam je vreme, da bi se še pes obesil.</i> slabo, neprijetno, pusto vreme	<i>Priti na psa.</i> finančno, materialno propasti; priti v težek, neprijeten položaj
<i>odšel je kot pretepen pes</i> ponižno, nesamozavestno je odšel	
<i>gleda me kot psa</i> sovražno, neprijazno me gleda	
<i>ozmerjati koga kot psa</i> zelo, vulgarno nekoga ozmerjati	
<i>pobili so jo kot psa</i> neusmiljeno so jo pobili	
<i>pokopali so ga kot psa</i> brez običajnega obreda, brez pietete	
<i>preganjali so jih kot pse</i> neusmiljeno, neprenehoma	
<i>oče ga je pretepel kot psa</i> zelo, neusmiljeno ga je pretepel	
<i>zebe me kot psa</i> zelo me zebe	
<i>zvest kot pes</i> zelo zvest	
<i>laže kot pes teče</i> zelo, pogosto laže	
<i>Ko je obubožal, ga še pes ni povohal.</i> nihče se ni zmenil zanj, mu pomagal	
<i>Takih knjig pri nas še pes ne povoha.</i> nihče jih ne bere, kupuje	

4.1.1 Kaj poznajo učenci?

V anketnih listih so učenci navedli 34 različnih besednih zvez, v katerih uporabljajo besedo *pes*. Najpogosteje so se pojavile naslednje besedne zveze:

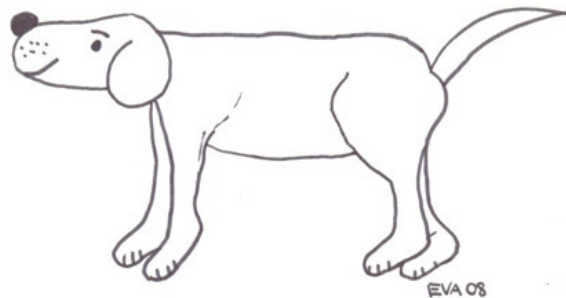
- *Pes, ki laja ne grize.* (8-krat)
- *lačen kot pes* (8-krat)
- *lažeš kot pes teče* (6-krat)
- *zvest kot pes* (5-krat)
- *lajaš kot pes* (4-krat)
- *hiter kot pes* (4-krat)
- *pameten kot pes* (3-krat)
- *smrdiš kot pes* (3-krat)
- *hud kot pes* (2-krat)
- *zebe me kot psa* (2-krat)
- *vroč kot pes* (2-krat)
- *gledata se kot pes in mačka* (2-krat)
- *Pes je človekov najboljši prijatelj.* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *hiter kot lovski pes*
- *igriv kot pes*
- *ljubosumen kot pes*
- *Še psu ne bi privoščil tega.*
- *umazan kot pes*
- *zvest gospodarju kot pes*

Katere od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *se gledata kot pes in mačka*
- *Še psu tega ne bi privoščil.*
- *zebe me kot psa*
- *Pes, ki laja, ne grize.*
- *lažeš kot pes teče*
- *zvest kot pes*
- *lačen kot pes*

Ugotovitve:

Učenci so navedli 7 frazemov, ki so navedeni tudi v SSKJ. Kar 27 besednih zvez je najverjetneje izmišljenih (*kjer pes leži, dlako pusti; pes laja, mačka beži; pes laja, mačka pa mu nagaja; pes, ki laja, mačka preganja; zahojen kot pes ...*) Največkrat so se pojavile besedne zveze z besedo *kot*. Nihče ni navedel frazemov, ki so v frazeološkem slovarju.

4.1.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 37 različnih besednih zvez, ki vsebujejo besedo *pes*. Najpogosteje se pojavljajo:

- *zvest kot pes* (7-krat)
- *Pes, ki laja ne grize.* (5-krat)
- *me zebe kot psa* (5-krat)
- *Kateri pes veliko laja malo grize.* (5-krat)
- *gledala sta se kot pes in mačka* (4-krat)
- *Tudi pes ima rad pri jedi mir.* (4-krat)
- *Pes je človekov najbližji prijatelj.* (3-krat)
- *lažeš kot pes teče* (3-krat)
- *hudoben kot pes* (3-krat)
- *lajaš kot pes* (2-krat)
- *Ve se, kam pes taco moli.* (2-krat)
- *Tisti pes, ki veliko laja, malo grize.* (2-krat)
- *lačen je kot pes*
- *slini se okoli mene kot garjav pes*

Po enkrat so navedene še naslednje besedne zveze:

- *Ptiča po perju, psa po kosminju,, človeka po prijatelju spoznaš.*
- *raven kot zadnja pasja taca*
- *V španoviji še pes crkne.*
- *Zelenega psa in dobrega trgovca težko dobiš.*
- *Ko začne pes prinašati copate, žena pa lajati, vedi, da je pomlad tvojega zakona minila.*

Kateri od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *zvest kot pes*
- *Pes, ki laja, ne grize.*
- *me zebe kot psa*
- *gledata se kot pes in mačka*
- *Tudi pes ima rad pri jedi mir.*
- *lažeš kot pes teče*
- *V španoviji še pes crkne.*
- *Ve se, kam pes taco moli.*
- *lačen kot pes*

Ugotovitve:

Starejši so navedli devet frazemov, ki se pojavljajo v SSKJ. Navedli so tudi preoblikovan frazem. Namesto *Pes, ki laja, ne grize*, so navajali *Kateri pes veliko laja malo grize; Tisti pes ki veliko laja malo grize*. Sporočilo frazema je enako, vendar je zapisan v pogovornem jeziku. Malo so preoblikovali tudi frazem *Tudi pes ima rad pri jedi mir*. Zapisali so *Še pes ima rad pri jedi mir*. Starejši so navedli tudi veliko rečenic, ki jih v SSKJ ne najdemo, verjetno pa bi jih našli v kateri od knjig slovenskih pregovorov:

- *Če volkovi tulijo, zvesti pes ne zapusti črede.*
- *Zelenega psa in dobrega trgovca težko najdeš.*
- *Ko začne pes prinašati copate, žena pa lajati, vedi, da je pomlad tvojega zakona minila.*
- *Ptiča po perju, psa po kosminju, človeka po prijatelju spoznaš.*
- *Pobit pes se vsakega kamna ustraši.*
- *Plašen pes se ne zredi.*

Nihče ni navedel frazemov, ki so v frazeološkem slovarju. Raziskovali smo, kaj pomeni beseda kosminju v rečenici *Ptiča po perju, psa po kosminju, človeka po prijatelju spoznaš*. V SSKJ najdemo besedo kosmina, ki pomeni dlaka, anketiranec pa nam je razložil, da pomeni beseda kosminju kožuh.

4.1.3 Skupne ugotovitve:

Mlajši so navedli sedem frazemov, ki so navedeni tudi v SSKJ, starejši pa devet.

Mlajši so navedli kar 24 od 31 navedenih besednih zvez, v katerem uporabljajo besedo *kot*, medtem ko starejši le 13 od 37 različnih besednih zvez. Obe generaciji sta navedli nekaj podobnih frazemov:

- *se gledata kot pes in mačka*
- *me zebe kot psa*
- *Pes, ki laja, ne grize.*
- *lažeš kot pes teče*
- *zvest kot pes*

Starejši so navedli veliko zanimivih rečenic, ki jih SSKJ ne navaja. Starejši torej poznajo več frazemov, ki so navedeni v SSKJ, navedli so več rečenic in manj besednih zvez z besedo *kot*. Nihče ni navedel frazemov, ki so v frazeološkem slovarju.

4.2 Mačka

Preglednica 2: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – mačka

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika
<i>hoditi kakor mačka okoli vrele kaše</i> <i>ne upa se lotiti jedra problema</i>	<i>Kupiti mačka v žaklju/vreči.</i> <i>kupiti kaj, ne da bi stvar prej poznal, videl</i>
<i>prišel je potih kot mačka</i> <i>prišel je zelo potih</i>	<i>režati se kot pečen maček</i> <i>zelo se režati</i>
<i>igra se z njim kot mačka z miško</i> <i>ima ga v popolni oblasti, dela z njim kar hoče</i>	
<i>trdoživ kot mačka</i>	

<i>siten kakor breja mačka</i> zelo siten	
<i>knjige prenaša iz kot v kot kakor mačka mlade</i>	
<i>Črna mačka mi je prekrižala pot.</i> po ljudskem verovanju bom danes imel nesrečo, bom doživel kaj slabega	
<i>gledata se kot pes in mačka</i> sovražita se	
<i>tako je bil pijan, da je mački botra rekel</i> ni se zavedal, kaj počne	
<i>Če mački na rep stopiš, zacvili.</i> človek se oglasi, razburi, če kdo prizidane njegove koristi, interese	
<i>Kar mačka rodi, miši lovi.</i> otroci so navadno taki kot starši	
<i>Kadar mačke ni doma, miši plešejo.</i> ko je kakšna skupnost brez nadzora, njena disciplina popusti	
<i>Kupiti mačka v žaklju.</i> kupiti kaj, ne da bi stvar prej poznal, videl	

4.2.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 27 različnih besednih zvez, v katerih uporabljajo besedo *mačka*. Najpogosteje so se pojavile naslednje besedne zveze:

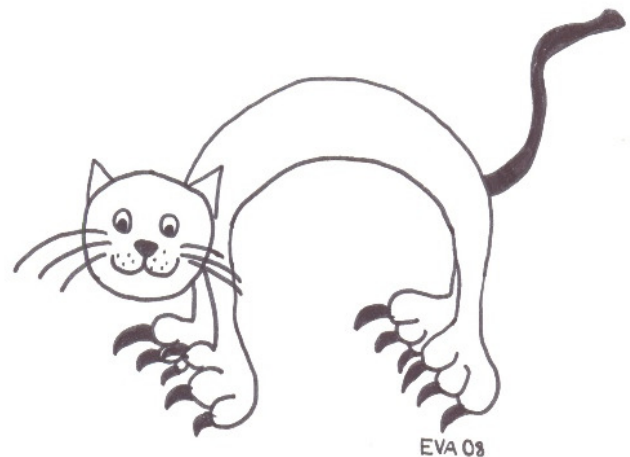
- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.* (7-krat)
- *predeš kot mačka* (6-krat)
- *len kot mačka* (5-krat)
- *siten kot breja mačka* (4-krat)
- *o, kakšna mačka* (4-krat)

Po enkrat so navedene še naslednje besedne zveze:

- *gledata se kot pes in mačka*
- *gibčen kot mačka*
- *Ne kupuj mačka v žaklju.*
- *prestavlja se kot mačka z mladimi*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *siten kot breja mačka* (v SSKJ je *kakor*)
- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.*
- *gledata se kot pes in mačka*
- *kupiti mačka v žaklju*

EVA 08

Ugotovitve:

Nekaj besednih zvez, ki so jih navedli učenci, je preoblikovanih in so podobni frazemom v SSKJ. Učenci so navedli *Ne kupuj mačka v žaklju* namesto *kupiti mačka v žaklju*, ki se pojavi v SSKJ. Tudi besedna zveza *prestavlja se kot mačka z mladimi* je preoblikovana, saj se v SSKJ pojavlja kot *se prestavlja iz kota v kot kot mačka mlade*.

Nekaj besednih zvez je tudi izmišljenih, takšnih, ki jih ne najdemo ne v SSKJ ne v Kebrovi knjigi Živali v prisposodobah. Takšne izmišljene so npr.:

- *tečen kot mačka* (2-krat)
- *krempaš kot mačka* (2-krat)
- *prebrisan kot mačka* (2-krat)
- *lepa kot mačka* (2-krat)
- *previden kot mačka* (2-krat)

Ugotovili smo, da učenci poznajo štiri frazeme, ki se pojavljajo v SSKJ.

4.2.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 25 različnih besednih zvez. Najpogosteje so se pojavljale naslednje besedne zveze:

- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.* (18-krat)
- *hodiš kot mačka okrog vrele kaše* (9-krat)
- *Ne kupuj mačka v žaklju.* (3-krat)
- *Kar mačka rodi, miši lovi.* (3-krat)
- *Gledala sta se kot pes in mačka.* (3-krat)
- *predeš kot mačka* (3-krat)
- *Mačka naredi skrbno gospodinjo.* (3-krat)
- *Če mački na rep stopiš, se oglasi.* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *Danes ima pa mačka.*
- *Kjer mačka leži, ni dobro za človeka.*
- *Mačka v kuhinji dela dobro gospodinjo.*
- *seli se kot mačka z mladimi*
- *siten kot breja mačka*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.*
- *Gledala sta se kot pes in mačka.*
- *Kar mačka rodi, miši lovi.*
- *hodiš kot mačka okrog vrele kaše*
- *siten kot breja mačka* (v SSKJ je kakor)

Ugotovitve:

V SSKJ se pojavlja *kupiti mačka v žaklju*, medtem ko so ga starejši navedli v nikalni obliki *ne kupuj mačka v žaklju*. V SSKJ se pojavlja še *od zadovoljstva je predel kot maček*, medtem ko so ga starejši navedli za ženski spol in preoblikovali (*predeš kot mačka*).

Enkrat so navedli še frazem, ki se pojavlja v SSKJ, in sicer *siten kot breja mačka*.

Zdi se nam, da je frazem tudi *imeti mačka* v pomenu slabo se počutiti zaradi preveč popitega alkohola, vendar ga v SSKJ ne najdemo.

Starejši so preoblikovali frazem *če mački na rep stopiš, se oglasi*. V SSKJ je naveden *če mački na rep stopiš, zacvili*.

4.2.3 Skupne ugotovitve:

Učenci so navedli več različnih besednih zvez kot starejši, vendar pa so številne besedne zveze izmišljene (*prebrisan kot mačka, tečen kot mačka, čist kot mačka, hodi kot mačka, luštna kot mačka, igriv kot mačka, smrči kot mačka prede ...*). Učenci so navedli 23 besednih zvez s *kot*, medtem ko so jih odrasli 7. Starejši so navedli veliko več rečenic, ki pa jih SSKJ ne navaja:

- *Če mačka pred pustom na soncu leži, za veliko noč za pečjo sedi.*
- *Mačka v kuhinji dela dobro gospodinjo.*
- *Lačna mačka tatica – sita mačka lovica.*

Te rečenice bi verjetno našli v kakšni knjigi slovenskih pregovorov.

Mlajši so navedli 2 frazema, ki se pojavljata v SSKJ, medtem pa starejši poznajo 5 frazemov iz SSKJ. Nihče ni navedel frazema, ki je v frazeološkem slovarju, v SSKJ pa ga ni (*režati se kot pečen maček*).

4.3 Konj

Preglednica 3: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – konj

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika
<i>gara kot konj</i> zelo gara	<i>Biti na konju.</i> uspeti, doseči cilj
<i>je močna kot konj</i> zelo je močna	<i>delati/garati kot konj</i> zelo veliko, naporno in vztrajno delati
<i>bila je vedno na cesti kot fajakarski konj</i>	
<i>Beseda ni konj.</i> reči, prositi, vprašati še ni nič hudega	
<i>Podarjenemu konju se ne gleda na zobe.</i> pri podarjeni stvari se ne smejo iskati napake	
<i>Delati iz muhe konja.</i> močno pretiravati	
<i>Biti na konju.</i> uspeti, doseči cilj	

4.3.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so napisali 29 različnih besednih zvez z besedo *konj*. Najpogosteje se pojavljajo:

- *reflekse ima kot crknjen konj* (9-krat)
- *gara kot konj* (7-krat)
- *Podarjenemu konju se ne gleda v zobe.* (7-krat)
- *švica kot konj* (6-krat)
- *zobe ima kot konj* (6-krat)
- *lep kot konj* (4-krat)
- *hiter kot konj.* (2-krat)
- *Beseda ni konj.*

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *dela kot črn konj*
- *eleganten kot konj*
- *neroden kot konj*
- *preskakuje ovire kot konj*
- *zabit kot konj*
- *pospeške ima kot crknjen konj*

Kateri od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *Podarjenemu konju se ne gleda na zobe.*
- *gara kot konj*
- *Beseda ni konj.*

Ugotovitve:

Pri učencih je veliko besednih zvez najverjetneje izmišljenih (*imaš dolge noge kot konj, konj je pameten kot sova, preskakuješ ovire kot konj, imaš oči kot konj, eleganten kot konj ...*). V 30 besednih zvezah je navedena beseda *kot*. Nekaj je tudi zanimivih besednih zvez v zvezi s konjem.

- *Če bi ti rekel, da si zabit kot konj, bi še njega užalil.*
- *pospeške ima kot crknjen konj*
- *reflekse ima kot crknjen konj*

4.3.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so navedli 30 različnih besednih zvez z besedo *konj*. Najpogosteje se pojavljajo:

- *Podarjenemu konju se ne gleda v zobe.* (10-krat)
- *Beseda ni konj.* (4-krat)
- *Kovačeva kobila je vedno bosa.* (3-krat)
- *trmast kot konj* (3-krat)
- *štorast kot konj* (2-krat)
- *Konjske fige.* (2-krat)
- *gara/dela kot konj* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *Lačen konj ima najdaljše zobe.*
- *Konja posoja samo slab kmet.*
- *Konj je pametnejši od pijanega človeka.*
- *Teorija brez prakse je kot konj brez sedla.*
- *Za dobrim konjem se vedno praši.*
- *Žejen konj ne gleda kalne vode.*
- *Ko se konj začenja starati, ga izprezi pravočasno, če si pameten.*

Kateri od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *Podarjenemu konju se ne gleda na zobe.*
- *Beseda ni konj.*
- *gara kot konj*
- *Kovačeva kobila je zmeraj bosa.*

V Frazeološkem slovarju se pojavlja poleg *gara kot konj* tudi *dela kot konj*, kar je enkrat navedeno tudi v anketi starejših.

Ugotovitve:

Pri starejših se je pojavil primer, da so namesto knjižne besede navedli frazem z narečno besedo. Namesto *podarjenemu konju se ne gleda na zobe* so starejši navedli *šenkavemu konju na smeš gledati v zobe*. Prav tako so vsi namesto predloga *na* navedli predlog *v* (*Podarjenemu konju se ne gleda v zobe*). Tudi to je verjetno značilnost pogovornega jezika. V SSKJ se pojavlja frazem *Kovačeva kobila je zmeraj bosa*, medtem ko so starejši navedli primer *Kovačeva kobila je vedno bosa*. Starejši so dvakrat navedli besedno zvezo konjske fige, pa čeprav to pomeni iztrebek živali. Nekaj je tudi zanimivih besednih zvez, ki pa jih SSKJ ne navaja.

- *si toliko vreden kot konjska figa*
- *Lačen konj ima najdaljše zobe.*
- *Žejen konj ne gleda kalne vode.*
- *Teorija brez prakse je kot konj brez sedla.*
- *Nisem konj, da bi godel zastonj.*

4.3.3 Skupne ugotovitve:

Obe generaciji sta navedli iste frazeme, ki jih navaja tudi SSKJ. Starejši so navedli še frazem s kobilo. Učenci so navedli frazem *podarjenemu konju se na gleda v zobe* sedemkrat, medtem ko starejši desetkrat, frazem *gara kot konj* tudi sedemkrat, medtem ko starejši enkrat in enkrat *dela kot konj* in frazem *beseda ni konj* enkrat, medtem ko starejši štirikrat. Obe generaciji sta navedli besedne zveze:

- *trmast kot konj*
- *neroden kot konj*
- *hodi kot konj*

Vseh teh besednih zvez SSKJ ne navaja.

Obe generaciji sta navedli *štorast kot konj*, medtem ko SSKJ pozna frazem *si štorast kot medved*.

Starejši so navedli manj besednih zvez z besedo *kot* kakor mlajši. Mlajši so navedli 27 od 29 takšnih besednih zvez, starejši pa le devet od trideset različnih besednih zvez. Starejši poznajo več rečenic, ki jih SSKJ ne navaja in bi jih verjetno morali poiskati v kakšni knjigi slovenskih pregovorov in rekov. Mlajši pa so ustvarjalni in si izmišljajo nove besedne zveze (*Je hiter kot konj.*) Zanimiva je besedna zveza *reflekse ima kot crknjen konj*. Mlajši so jo navedli 9-krat, starejši je niso, SSKJ je ne navaja, vendar pa je pogosta v pogovornem jeziku mladih. Verjetno je to mlajša besedna zveza, ki se vedno pogosteje uporablja v pogovornem jeziku in postaja stalna besedna zveza. V SSKJ ima beseda *crknjen* kvalifikator pogovorna.

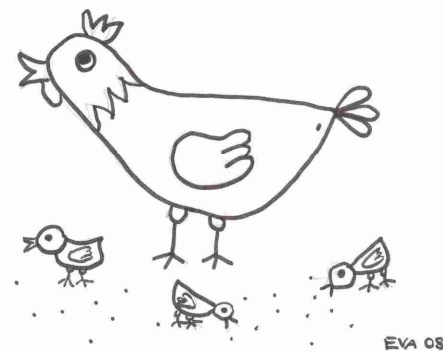
4.4 Kokoš/kura

Preglednica 4: Frazemi v SSKJ

Frazemi v SSKJ/kokoš
<i>Hoditi s kokošmi spat.</i> hoditi spat zelo zgodaj
<i>po tistem dogodku se je vedel kot mokra kokoš</i> vedel se je boječe, ponižno

Preglednica 5: Frazemi v SSKJ

Frazemi v SSKJ/kura
<i>Hoditi s kurami spat.</i> hoditi spat zelo zgodaj
<i>zbehan kot kura</i> zelo zbehan
<i>Tudi slepa kura včasih zrno najde.</i> tudi človeku z manjšimi sposobnostmi se včasih kaj posreči

V frazeološkem slovarju slovenskega jezika ni tega gesla.

4.4.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 22 različnih besednih zvez, v katerih uporabljajo besedi *kokoš* ali *kura*. Najpogosteje so se pojavile naslednje besedne zveze:

- *zmešan kot kura* (15-krat)
- *hodi kot kura brez glave* (12-krat)
- *slep kot kura* (11-krat)
- *butast kot kura* (8-krat)
- *piše kot kura* (7-krat)

- *neumen kot kokoš* (3-krat)
- *tečen kot kura* (3-krat)
- *teka kot kura* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *brez pameti kot kura*
- *hodi kot kura po dreku*
- *Hodi s kurami spat.*
- *Še slepa kura zrno najde.*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *Hoditi s kurami spat.*
- *Tudi slepa kura včasih zrno najde.*

Ugotovitev:

Veliko besednih zvez, ki so jih navedli učenci, je izmišljenih, takšnih, ki jih ne najdemo v SSKJ.

Takšni izmišljeni so npr.:

- *grd kot kura* (2-krat)
- *tečen kot kura* (2-krat)
- *obnaša se kot kura* (1-krat)
- *smrdi kot kura* (1-krat)

Ugotovili smo, da učenci poznajo 2 frazema, ki se pojavljata v SSKJ. Eden od teh je preoblikovan. V SSKJ se pojavlja frazem *Tudi slepa kura včasih zrno najde*, učenci pa so na anketnih listih navedli frazem *Še slepa kura zrno najde*.

Besedno zvezo *zmešan kot kura* so učenci navedli kar 15-krat, kar pomeni, da je živa in pogosto uporabljena, vendar je SSKJ ne navaja. Verjetno je to mlajša besedna zveza, ki je živa v pogovornem jeziku. V pogovornem jeziku je živa tudi beseda *piše kot kura*, saj to besedno zvezo pogosto slišimo tudi v šoli, vendar je v SSKJ ne najdemo. Pogosta besedna zveza je tudi *hodi kot kura brez glave*, ki je prav tako ne najdemo v SSKJ.

Kar deset od dvanajstih besednih zvez se nanaša na nesposobnost in negativne lastnosti.

4.4.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so na anketnih listih navedli 29 različnih besednih zvez, v katerih so uporabili besedi *kokoš* ali *kura*. Najpogosteje so se pojavile naslednje besedne zveze:

- *Tudi slepa kura zrno najde.* (20-krat)
- *Hodi s kurami spat.* (9-krat)
- *piše kot kura* (3-krat)
- *slep kot kura* (3-krat)
- *koplje kot kura* (2-krat)
- *Sveta Neža kurim rit odveže.* (2-krat)
- *Ta in ta ima kurjo slepoto.* (2-krat)

Po enkrat se pojavljajo naslednje besedne zveze:

- Črna kokoš znese belo jajce.
- hodi po cesti kot kura
- Ko gredo kure na gredo, lenuh začne delati.
- Kokošji let ne traja dolgo.
- Kura, ki zvečer poje, zjutraj nima jajca.
- S kokodakanjem kura pove, da je znesla jajce.
- Stara koklja, dobra »župa«.
- Zvečer s kurami spat, zjutraj s ptički vstat, dan je treba iskat.

Kateri od zgoraj naštetih frazemov se pojavijo v SSKJ?

- Hoditi s kokošmi spat.
- Hoditi s kurami spat.
- Tudi slepa kura včasih zrno najde.
- Ko gredo kure na gredo, lenuh se dela loti. (preoblikovan)
- Tudi črna kura daje bela jajca.

Ugotovitve:

V SSKJ smo našli frazem *Tudi črna kura daje bela jajca*, starejši pa so v anketnih listih navedli *Črna kokoš znese belo jajce*. Opazili smo, da so starejši navedli frazem *hodi s kurami spat*, v SSKJ pa se pojavlja v dveh oblikah: *hoditi s kokošmi spat* in *hoditi s kurami spat*. Sporočilo obeh frazemov je isto, le da se v enem frazemu pojavi *kokoš*, v drugem pa *kura*. Starejši so navedli frazem *Tudi slepa kura zrno najde*. Ta frazem se v SSKJ pojavlja kot *Tudi slepa kura včasih zrno najde*, torej so izpustili besedo *včasih*. Preoblikovan je še frazem *Ko gredo kure na gredo, lenuh začne delati*. Starejši so zapisali ... *se dela loti*.

Od besednih zvez, ki so jih navedli starejši, se jih 5 pojavlja v SSKJ. Starejši so zapisali tudi nekaj frazemov, ki jih v SSKJ ne najdemo, vendar se nam zdijo smiselni.

Od 29 besednih zvez so navedli le 9 takšnih, kjer so uporabili besedo *kot*.

15 besednih zvez je rečenic.

4.4.3 Skupne ugotovitve:

Mlajši so navedli 2 frazema, ki se pojavljata v SSKJ; starejši pa kar pet. Tako mlajši kot starejši so navedli številne besedne zveze, ki se ne pojavljajo v SSKJ. Zanimivo se nam zdi, da so oboji navedli kot frazem *piše kot kura*, ki pa ga SSKJ ne navaja. Da so ga navedli oboji, dokazuje, da je ta besedna zveza uporabljana tako med mlajšimi kot med starejšimi.

Mlajši so navedli 19 besednih zvez od 22 z besedo *kot*, starejši pa le 9 od 29.

Starejši so navedli več zanimivih rečenic, ki jih ne najdemo v SSKJ, a razkrivajo ljudsko modrost: *Zvečer s kurami spat, zjutraj s ptički vstat, dan je treba iskat*.

4.5 Krava

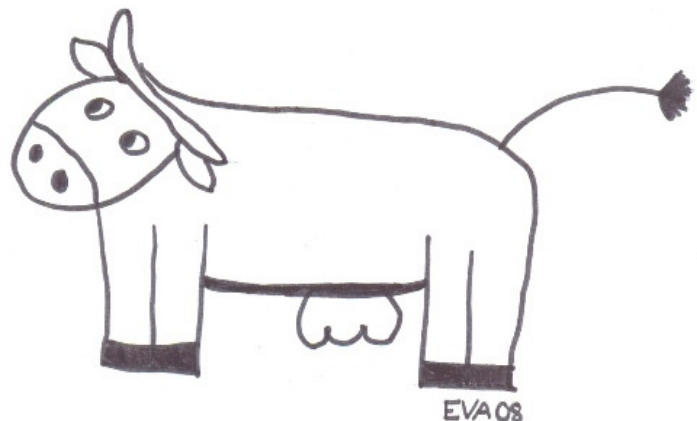
Preglednica 6: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – krava

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika
<i>Temu bi se še krave smejale.</i> zelo smešno	<i>pijan kot krava</i> zelo pijan
<i>imeti dolg jezik kot krava rep</i> imeti zelo dolg jezik	<i>piti kot krava</i> zelo veliko piti
<i>To se je zgodilo, ko sem še krave pasel.</i> ko sem bil še majhen	
<i>Saj nisva krav skupaj pasla.</i> nisva iste starosti, izobrazbe	
<i>Kravo s svedrom dreti.</i> početi nekaj z nepravimi pripomočki, delati nepravilno	
<i>biti pijan kot krava</i> biti zelo pijan	
<i>Molzna krava.</i> človek, ki se ga da izkoriščati	
<i>Ponoči je vsaka krava črna.</i> včasih se mora človek zadovoljiti tudi z manj kvalitetnim	
<i>Če nisi za šolo, pa pojdi krave past.</i> počni nekaj drugega, nekaj kar znaš	
<i>Krava se pri gobcu molze.</i> kravo je treba dobro krmiti, da lahko daje veliko mleka	

4.5.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 25 različnih besednih zvez, v katerih so uporabili besedo *krava*. Te besedne zveze so:

- *žveči kot krava* (19-krat)
- *umazan kot krava* (4-krat)
- *butast kot krava* (3-krat)
- *dere se kot krava* (3-krat)
- *grd kot krava* (3-krat)
- *len kot krava* (3-krat)
- *melje kot krava* (3-krat)
- *Pojdi stran, ti krava.* (3-krat)
- *debel kot krava* (2-krat)
- *polizan kot krava* (2-krat)

- *videti je kot največja krava* (2-krat)
- *zabit kot krava* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *bulji kot krava*
- *delaven kot krava*
- *gleda kot tele v nova vrata*
- *hodi kot krava*
- *je kot krava*
- *muka kot krava*
- *obnaša se kot krava*
- *baše se kot krava*
- *smeji se kot krava*
- *tečen kot krava*
- *zabit kot krava*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *gleda kakor tele v nova vrata*

Ugotovitve:

Le en frazem se pojavlja v SSKJ, ampak se v njem ne pojavlja beseda krava, temveč tele. Učenci so namesto besede kakor uporabili kot (*gleda kot tele v nova vrata*). Zelo pogosto se pri učencih pojavi frazem *žveči kot krava*, vendar pa ga SSKJ ne navaja. Možno, da je frazem mlajšega izvora in ga SSKJ ne pozna. Učenci so navedli kar 23 besednih zvez z besedo *kot*.

4.5.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 23 različnih besednih zvez, v katerih uporabljajo besedo *krava*. Najpogosteje so se pojavile naslednje besedne zveze:

- *pije kot krava* (5-krat)
- *Ponoči je vsaka krava črna.* (4-krat)
- *Krava pri gobcu molze.* (3-krat)
- *Nisva krav skupaj pasla.* (2-krat)
- *Vsaka krava je ponoči črna.* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *ima tak dolg jezik kot krava rep*
- *Ko pride bela krava v hlev, pride ven bela krava še sto let pozneje.*
- *Krava na gobcu molze, kura na kljunčku nese.*
- *Krava se lovi za noge, ne za rep.*
- *Midva pa nisva krav skupaj pasla.*
- *pijan kot krava*
- *prežvekuje kot krava*

- *Prvo štalca, potem kravca.*
- *Samo tele ve, kakšna je krava vznotraj.*
- *Starega vola ne naučiš voziti.*
- *Še krave so se temu smejale.*
- *te molzejo kot kravo*
- *Tudi kravi se rep miglje, pa ne pade vstran.*

Kateri od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *imeti dolg jezik kot krava rep*
- *Temu bi se še krave smejale.*
- *Saj nisva krav skupaj pasla.*
- *biti pijan kot krava*
- *Molzna krava.*
- *Ponoči je vsaka krava črna.*
- *Krava se pri gobcu molze.*

Šest frazemov je malo preoblikovanih.

V Frazeološkem slovarju je frazem *pije kot krava*, ki so ga starejši največkrat navedli, v SSKJ pa ga ni.

Ugotovitve:

Veliko frazemov, ki se pojavljajo v SSKJ, so starejši preoblikovali.

Preglednica 7: Preoblikovani frazemi (navedli starejši in iz SSKJ)

FRAZEM, KOT GA NAVAJAJO STAREJŠI	FRAZEM V SSKJ
<i>ima tak dolg jezik kot krava rep</i>	<i>imeti dolg jezik kot krava rep</i>
<i>Še krave so se temu smejale.</i>	<i>Temu bi se še krave smejale.</i>
<i>Midva pa nisva krav skupaj pasla.</i>	<i>Saj nisva krav skupaj pasla.</i>
<i>pijan kot krava</i>	<i>biti pijan kot krava</i>
<i>te molzejo kot kravo</i>	<i>molzna krava</i>
<i>Krava na gobcu molze, kura na kljunčku nese.</i>	<i>Krava pri gobcu molze.</i>
<i>Vsaka krava je ponoči črna</i>	<i>Ponoči je vsaka krava črna.</i>

Starejši so navedli dva zelo podobna frazema, pravzaprav je zamenjan samo vrstni red besed: *Ponoči je vsaka krava črna* (4-krat) ter *Vsaka krava je ponoči črna* (2-krat).

Smiselnih se nam zdi tudi nekaj frazemov, ki so jih navedli starejši, a jih ne najdemo v SSKJ. Takšni frazemi so:

- *Samo tele ve, kakšna je krava vznotraj.*
- *Starega vola ne naučiš voziti.*
- *Tudi kravi se rep miglje pa ne pade vstran.*

4.5.3 Skupne ugotovitve:

Mlajši so navedli 2 besedni zvezi več kot starejši, vendar pa je le ena med njimi navedena v SSKJ, pri starejših pa je teh 7, a je šest od teh malo preoblikovanih. Mlajši so navedli 23 besednih zvez s *kot*, veliko je izmišljenih. Starejši so navedli 9 besednih zvez s *kot* in veliko več rečenic, številne od teh bi verjetno našli v kakšni knjigi slovenskih pregovorov. Smiselno se nam zdi frazem *žveči kot krava*, a ga SSKJ ne navaja.

4.6 Miš

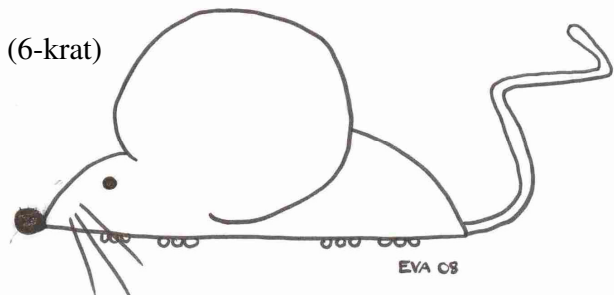
Preglednica 8: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – miš

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika
<i>biti tiho kot miš</i> biti zelo tiho	<i>moker kot miš</i> zelo moker
<i>gleda kakor miš iz moke</i> gleda zelo zaspano, s priprtimi očmi	<i>spotiti se kot miš v kopi</i> zelo se spotiti
<i>biti moker kot miš</i> biti zelo moker, premočen	
<i>reven kot cerkvena miš</i> biti zelo reven	
<i>Ni ne tič ne miš.</i> nima posebnih lastnosti, značilnosti	
<i>Zdaj se ne bova šla slepih miši.</i> govorila, ravnala bova odkrito	
<i>Kadar mačke ni doma, miši plešejo.</i> kadar v skupini ni nadzora, njena disciplina popusti	
<i>Kar mačka rodi, miši lovi.</i> kakaršni so starši, takšni so otroci	

4.6.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 17 različnih besednih zvez, v katerih uporabljajo besedo *miš*. Najpogosteje so se pojavljale naslednje besedne zveze:

- *tih kot miš* (30-krat)
- *majhen kot miš* (13-krat)
- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.* (6-krat)
- *hiter kot miš* (4-krat)
- *prestrašen kot miš* (4-krat)
- *cvili kot miš* (3-krat)
- *gleda kot miš* (2-krat)
- *reven kot cerkvena miš* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *Kadar mačke ni pri hiši, ples imajo miši.*
- *plah kot miš*
- *zoba kot miš*
- *zbeži kot miš pred pretepom*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *biti tiho kot miš*
- *reven kot cerkvena miš*
- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.*

Ugotovitve:

Veliko besednih zvez, ki so jih navedli učenci, je izmišljenih. Ne najdemo jih ne v SSKJ ne v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika.

Takšni izmišljeni so npr.:

- *si natančen kot miš z mitraljezom* (1-krat)
- *počasen kot miš* (1-krat)
- *umazan kot miš* (1-krat)
- *zbeži kot miš pred pretepom* (1-krat)

Ugotovili smo, da učenci poznajo tri frazeme, ki se pojavljajo v SSKJ. Ti trije frazemi so:

- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.*
- *reven kot cerkvena miš*
- *tih kot miš* (v SSKJ *tiho kot miš*)

Te frazeme so tudi preoblikovali: *Kadar mačke ni pri hiši, ples imajo miši.* Morda je to ljudski pregovor, ki se je ohranil zaradi rime.

V SSKJ se pojavlja frazem *biti tiho kot miš*, učenci so navedli *tih kot miš*. V SSKJ je naveden v nedoločniku, medtem ko so ga učenci navajali z glagolom, vendar pa ga niso preoblikovali. Zanimivo je, da so učenci kar 13-krat navedli besedno zvezo *majhen kot miš*, a je v SSKJ nismo našli. Smiselna je tudi besedna zveza *cvili kot miš*, a je SSKJ ne navaja.

4.6.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 19 različnih besednih zvez, v katerih so uporabili besedo *miš*. Najpogosteje so se pojavljale naslednje besedne zveze:

- *gleda kot miš iz moke* (5-krat)
- *tih kot miška* (4-krat)
- *Kadar mačke ni doma, miši plešejo.* (2-krat)
- *reven kot cerkvena miš* (2-krat)
- *moker kot miš* (1-krat)
- *tih kot miš* (2-krat)
- *Kar mačka rodi, miši lovi.* (1-krat)

Nekatere besedne zveze, ki so jih navedli starejši, so zanimive, a jih ne poznata ne frazeološki slovar ne SSKJ. Takšne besedne zveze so npr.:

- *Mnogo miši, mačja smrt.*
- *Težko miši, ki se bode z mačko.*
- *izginjajo kot miš v luknjo*
- *Kdor ne hrani mačke, hrani miši.*

Ugotovitve:

Starejši so navedli 5 frazemov, ki se pojavljajo v SSKJ, in enega, ki je v Frazeološkem slovarju. Enega so malo preoblikovali. SSKJ navaja *biti tiho kot miš*, starejši pa so navedli *tih kot miška*, *tih kot miš*. Navedli so tudi zanimive rečenice, ki jih SSKJ ne navaja: *Mnogo miši, mačja smrt; Kdor ne hrani mačke, hrani miši*.

4.6.3 Skupne ugotovitve:

Ugotovili smo, da so starejši navedli več različnih besednih zvez (19). Starejši poznajo več frazemov, ki so navedeni tudi v SSKJ. Tam je zapisanih 8 frazemov, od teh so jih starejši zapisali 7, učenci pa 3. Starejši so najpogosteje navedli frazem *gleda kot miš iz moke* (v SSKJ *kakor*), učenci *tih kot miš*. Učenci so pogosteje navajali besedne zveze, ki so si jih očitno sami izmislili (*zbeži kot miš pred pretepom*).

Nekatere frazeme so mlajši in starejši tudi spremenili. Takšni spremenjeni frazemi so:

- *Kadar mačke ni pri hiši, ples imajo miši.* (učenci)
- *suh kot cerkvena miš* (starejši)

Mlajši so navedli 10 besednih zvez z besedo kot od 13 različnih besednih zvez, starejši pa 10 od 19.

4.7 Prašič/svinja

Preglednica 9: Frazemi v SSKJ – prašič

Frazemi v SSKJ
<i>debel kot prašič</i> zelo debel
<i>Ričet je boljši, če je prašič vanj stopil.</i> če se je v njem kuhalo svinjsko meso

V Frazološkem slovarju slovenskega jezika ni tega gesla.

Preglednica 10: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazološkem slovarju slovenskega jezika – svinja

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazološkem slovarju slovenskega jezika
<i>pijan kot svinja</i> zelo pijan	<i>poda se mu kot svinji sedlo</i> nič se mu ne poda
<i>Metati bisere svinjam.</i> dajati nekomu duhovno ali materialno dobrotno, ki je ne zna ceniti	<i>delati/ravnati s kom/čim kot svinja z meh</i> delati s kom/čim grdo, malomarno
<i>s knjigo dela kot svinja z meh</i> grdo, malomarno	
<i>poda se mu kot svinji sedlo</i> nič se mu ne poda	

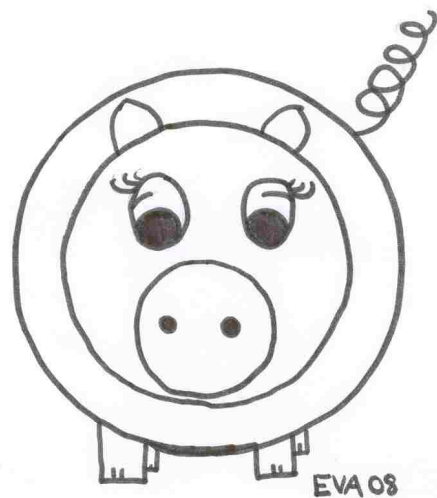
4.7.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 18 različnih besednih zvez, v kateri uporabljajo besedi *prašič* ali *svinja*. Najpogosteje se pojavljajo :

- *umazan kot svinja* (33-krat)
- *debel kot svinja/prášič* (10-krat)
- *grd kot prašič* (5-krat)
- *ješ kot prašič* (4-krat)
- *obnaša se kot prašič* (3-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje besedne zveze:

- *ima takšen nered kot svinja*
- *okrogel kot prašič*
- *požrešen kot svinja*
- *razmetano ima kot svinja*
- *se dere kot prašič med kolinami*
- *takšen kot svinja*
- *žre kot svinja*
- *težek kot svinja*

Katere od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *debel kot prašič*

Ugotovitve:

Mlajši so navedli le en pravi frazem. Čudno, da SSKJ ne navaja frazema *umazan kot svinja*, ker se ta frazem pogosto uporablja in so ga tudi učenci velikokrat navedli. Učenci so frazeme navajali tudi z lastnostmi, videzom, videzom okolice ...

4.7.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 22 različnih besednih zvez, v kateri uporabljajo besedo *svinja*. Najpogosteje se pojavljajo :

- *umazan kot prašič* (8-krat)
- *umazan kot svinja* (7-krat)
- *debel kot prašič* (2-krat)

Po enkrat navedene so še naslednje rečenice:

- *Četudi svinji odrežeš rilec, bo ta še vedno rila.*
- *Je tak okoli pape kot čunka okoli kake.*
- *Ni ga tiča čez prašiča.*
- *Skopuh in rejena svinja postaneta šele s smrtjo koristna.*

Kateri od teh se pojavljajo v SSKJ?

- *debel kot prašič*

Ugotovitve:

Starejši so navedli en frazem, ki se pojavlja v SSKJ. Najpogosteje so navedli besedno zvezo *umazan kot prašič/umazan kot svinja*, vendar te besedne zveze ne najdemo v SSKJ. Navedli so zanimive rečenice.

4.7.3 Skupne ugotovitve:

Mlajši in starejši so navedli le en frazem, ki se pojavlja v SSKJ. Pri obeh skupinah se najpogosteje pojavlja besedna zveza *umazan je kot svinja/prrašič*, kar pomeni, da je ta besedna zveza stalna v pogovornem jeziku, vendar je SSKJ ne navaja. Mlajši so navedli 15 besednih zvez z besedo *kot* od 16 različnih, starejši pa 12 od 22. Mladi niso navedli nobene rečenice, medtem ko so jih starejši navedli .

4.8 Zajec

Preglednica 11: Frazemi v SSKJ – zajec

Frazemi v SSKJ
<i>sliši kot zajec</i> zelo dobro
<i>spi kot zajec</i> zelo rahlo
<i>teče kot zajec</i> zelo hitro
<i>V tem grmu tiči zajec.</i> tu je jedro problema, bistvo stvari
<i>Noče biti poskusni zajec.</i> noče, da bi na njem kaj preizkušali
<i>Skoraj še nikoli ni zajca ujel, komaj ga pa je.</i> poudarja, da kdo česa ne naredi, doseže, čeprav bi to skoraj naredil, dosegel, in da kdo kaj le naredi, doseže, čeprav komaj
<i>spozna se kakor zajec na boben</i> prav nič

V Frazeološkem slovarju slovenskega jezika ni tega gesla.

4.8.1 Kaj poznajo učenci?

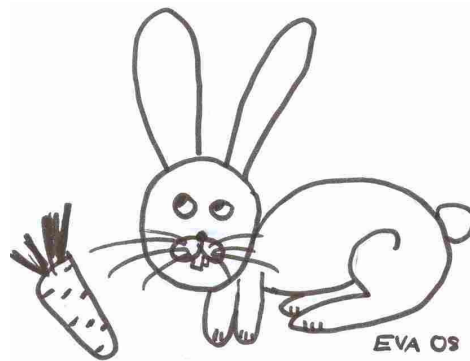
Učenci so v anketnih listih navedli 11 različnih besednih zvez, v kateri uporabljajo besedo *zajec*. Najpogosteje se pojavljajo :

- *hiter kot zajec* (40-krat)
- *plašen kot zajec* (8-krat)
- *uren kot zajec* (7-krat)
- *skačeš kot zajec* (4-krat)
- *poskočen kot zajec* (3-krat)
- *imaš zobe kot zajec* (2-krat)
- *ušesa ima kot zajec* (4-krat)

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- Nobeden.

SSKJ navaja *teče kot zajec*, medtem ko so učenci navedli preoblikovana frazema *hiter kot zajec* ter *uren kot zajec* (oba sta povezana s tekom).

Ugotovitve:

Učenci niso navedli nobenega frazema, ki je zapisan v SSKJ. Najpogosteje so zajca povezovali s hitrostjo in plahostjo. Učenci so bili ustvarjalni, ko so navedli *imaš zobe kot zajec*. Vse besedne zveze vsebujejo besedo *kot*.

4.8.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 12 različnih besednih zvez, v kateri uporabljajo besedo *zajec*. Najpogosteje se pojavljajo :

- *hiter kot zajec* (14-krat)
- *je plah/plašen kot zajec* (7-krat)
- *letiš kot zajec* (2-krat)
- *V tem grmu tiči zajec.* (2-krat)
- *Skoraj nikoli še ni zajca ujel.* (2-krat)
- *strahopeten kot zajec* (2-krat)

Kateri se pojavljajo v SSKJ?

- *V tem grmu tiči zajec.*

Ugotovitve:

Starejši so navedli le en frazem, ki ga navaja tudi SSKJ, nekaj pa je preoblikovanih.

Preglednica 12: Preoblikovani frazemi (navajajo starejši in iz SSKJ) – zajec

FRAZEMI, KI JIH NAVAJAJO STAREJŠI	FRAZEMI V SSKJ
<i>hiter kot zajec;</i> <i>letiš kot zajec</i>	<i>teče kot zajec</i>
<i>Skoraj nikoli še ni zajca ujel.</i>	<i>Skoraj še nikoli ni zajca ujel, komaj ga pa je.</i>

4.8.3 Skupne ugotovitve:

Starejši so navedli več različnih frazemov kot mlajša generacija. Obe generaciji sta navedli nekaj skupnih besednih zvez:

- *hiter kot zajec*
- *plašen kot zajec*
- *strahopeten kot zajec*

Teh besednih zvez SSKJ sicer ne navaja, vendar se nam zdijo žive v pogovornem jeziku. Starejši so navedli en frazem, ki se pojavlja v SSKJ, dva sta preoblikovana, medtem ko mlajši niso navedli nobenega.

Mlajši so navedli 10 besednih zvez z besedo *kot* od 11 različnih besednih zvez, starejši pa 4.

4.9 Kača

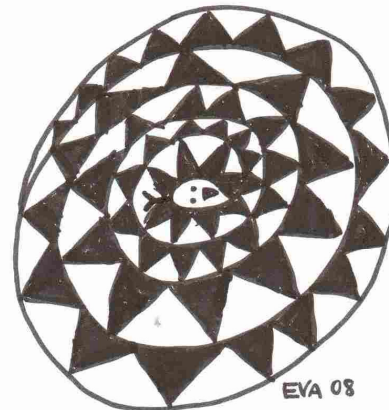
Preglednica 13: Frazemi v SSKJ in frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika – kača

Frazemi v SSKJ	Frazemi v Frazeološkem slovarju slovenskega jezika
<i>ta zadeva je kot povest o jari kači</i> že dolgo traja in kaže, da se še dolgo ne bo končala	<i>Greti/gojiti/rediti kačo na prsih.</i> izkazovati dobrote človeku, ki je dobroniku nehvaležen, sovražen
<i>Povest o jari kači in steklem polžu.</i> povest, ki je ni	<i>skrivati/tajiti kaj kot kača noge</i> zelo skrivati/tajiti
<i>Imeti kačo v žepu.</i> biti brez denarja	<i>Imeti kačo v žepu.</i> biti brez denarja
<i>Rediti kačo na srcu.</i> izkazovati dobrote človeku, ki je dobroniku nehvaležen	
<i>ima jezik kot kača</i> zelo odrezav, piker	
<i>denar skriva kot kača noge</i>	
<i>Kogar je kača pičila, se boji zvite vrvi.</i>	

4.9.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 17 različnih besednih zvez, v kateri so uporabili besedo *kača*. Najpogosteje se pojavljajo:

- *zvit kot kača* (15-krat)
- *sika kot kača* (9-krat)
- *dolg kot kača* (8-krat)
- *strupen kot kača* (5-krat)
- *hladen kot kača* (5-krat)
- *vleče se kot jara kača* (3-krat)
- *piči kot kača* (2-krat)
- *nevaren kot kača* (2-krat)

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *Kogar je pičila kača, se boji še zvite vrvi.*

Ugotovitve:

Učenci so navedli en pravi frazem, a so ga malo preoblikovali (*Kogar je pičila kača, se boji še zvite vrvi.*). Petnajst besednih zvez, ki so jih navedli učenci, SSKJ ne navaja. Frazemov, ki vsebujejo besedo *kot*, je tudi petnajst. Učenci velikokrat zamenjajo vrstni red besed ali spremenijo glagol: *Kogar kača piči, se boji še zvite vrvi* namesto *Kogar je pičila kača, se boji še zvite vrvi*.

4.9.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 17 različnih besednih zvez, ki so se jih spomnili na besedo *kača*. Najpogosteje se pojavljajo:

- *strupen kot kača* (8-krat)
- *sika kot kača* (7-krat)
- *imaš strupen jezik kot kača* (5-krat)
- *Kogar je pičila kača se boji še zvite vrvi.* (5-krat)
- *se vleče kot jara kača* (4-krat)
- *mrzel kot kača* (3-krat)
- *Če se mož in žena prepirata je kačje gnezdo v hiši.*
- *Če bi lahko kača slišala in črv videl, jima ne bi ušla niti človek, niti žival.*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

V SSKJ se pojavljata dva frazema, vendar so ju starejši malo preoblikovali.

Preglednica 14: Preoblikovani frazemi (navajajo starejši in iz SSKJ) – kača

FRAZEM V SSKJ	FRAZEM, KOT SO GA NAVEDLI STAREJŠI
<i>ima jezik kot kača</i>	<i>imaš strupen jezik kot kača</i>
<i>Kogar je kača pičila, se boji zvite vrvi.</i>	<i>Kogar je pičila kača se boji še zvite vrvi.</i>

Ugotovitve:

Starejši so navedli dva frazema, ki sta zapisana v SSKJ, vendar so ju preoblikovali. Navedli so tudi zanimive rečenice, ki bi jih lahko našli v knjigi pregovorov, SSKJ pa jih ne navaja (*Če se mož in žena prepirata je kačje gnezdo v hiši.*).

4.9.3 Skupne ugotovitve:

Mlajši so napisali več različnih frazemov kot starejši, vendar niso navedli rečenic, ki jih SSKJ ne pozna, kot so to navedli starejši. (*Če bi lahko kača slišala in črv videl, jima ne bi ušla niti človek, niti žival, Kača z ugrizom umori tudi bika, Če se mož in žena prepirata je kačje gnezdo v hiši.*) Veliko frazemov je izmišljenih ali pa so preoblikovani. Obe generaciji poznata podobne besedne zveze.:

- *sika kot kača*
- *strupen kot kača*
- *se vleče kot jara kača*

Teh besednih zvez v SSKJ ne najdemo. Tudi starejši so navedli nekaj besednih zvez, ki jih v SSKJ ne najdemo (*sikaš kot kača*, *vleče se kot kača*, *dolg kot kača*, *takšna je kot kača*).

Mlajši so navedli 14 besednih zvez z besedo kot od 17 različnih besednih zvez, starejši pa 11.

4.10 Lisica

Preglednica 15: Frazemi v SSKJ – lisica

Frazemi v SSKJ
<i>biti zvit kot lisica</i>
biti zelo zvit
<i>Kraj, kjer ti lisica lahko noč vošči.</i>
samoten, odmaknjen kraj, zlasti blizu gozda

V Frazološkem slovarju slovenskega jezika ni tega gesla.

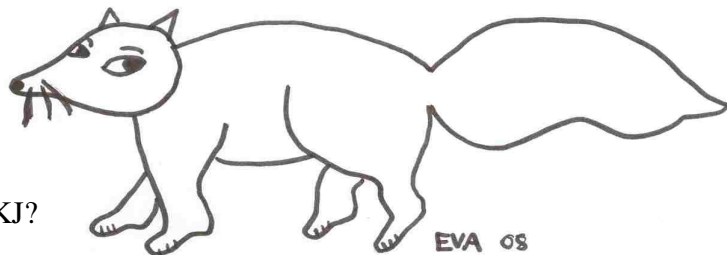
4.10.1 Kaj poznajo učenci?

Učenci so v anketnih listih navedli 7 različnih besednih zvez, v kateri so uporabili besedo *lisica*. Te besedne zveze so:

- *zvit kot lisica* (57-krat)
- *hiter kot lisica* (2-krat)

Po enkrat se pojavljajo še naslednje besedne zveze:

- *krade kot lisica*
- *lačen kot lisica*
- *moder kot lisica*
- *pameten kot lisica*
- *prebrisan kot lisica*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *biti zvit kot lisica*

Ugotovitve:

Od sedmih različnih frazemov, ki so jih navedli učenci v anketnih listih, se eden izmed njih pojavlja v SSKJ, vendar je tudi preoblikovan. Učenci so napisali *zvit kot lisica*, v SSKJ pa je dodan glagol *biti*; v SSKJ se ta frazem pojavlja kot *biti zvit kot lisica*.

Ostalih šest besednih zvez ne najdemo v SSKJ, zato menimo, da so si te besedne zveze učenci kar izmislili.

4.10.2 Kaj poznajo starejši?

Starejši so v anketnih listih navedli 11 besednih zvez, v katerih so uporabili besedo *lisica*. Največkrat so se pojavile naslednje besedne zveze:

- *zvit kot lisica* (22-krat)
- *krade kot lisica* (3-krat)
- *To je lisica.* (2-krat)

Po enkrat so navedeni še:

- *Star lisjak vedno kuro najde.*
- *Lisica menja kožo, ne pa nravi.*
- *Speča lisica kokoši ne ujame.*
- *Lisica je volku služila pa je kožuh izgubila.*
- *Poslednja lisičja zvijača je ko se stegne.*

Kateri od teh se pojavijo v SSKJ?

- *zvit kot lisica*

Ugotovitve:

Preoblikovan frazem je *Lisica menja kožo, ne pa nravi*, saj se v SSKJ pojavlja podoben frazem za volka: *Volk dlako menja, a narave nikdar*.

Ustrezna se nam zdita frazema *kradeš kot lisica* in *Speča lisica kokoši ne ujame*, vendar pa ju SSKJ ne navaja.

4.10.3 Skupne ugotovitve:

Starejši so navedli dvakrat več primerov kot mlajši, vendar pa je pri obeh le eden naveden v SSKJ. Učenci so spet navedli veliko besednih zvez s *kot*, kar 7 (vse), starejši pa le 2.

5 RAZPRAVA

Preglednica 16 prikazuje, koliko frazemov iz SSKJ so navedli učenci in koliko starejši.

Preglednica 16: Frazemi iz SSKJ, ki jih navajajo mlajši in starejši

ŽIVALSKI FRAZEMI, NAVEDENI V SSKJ	NAVAJAJO MLAJŠI	NAVAJAJO STAREJŠI
PES	7	9
MAČKA	4	5
KONJ	3	4
KOKOŠ/KURA	2	5
KRAVA	1	7
MIŠ	3	5
PRAŠIČ/SVINJA	1	1
ZAJEC	0	1
KAČA	1	1
LISICA	1	1

Starejši so navedli več frazemov, ki jih lahko najdemo v SSKJ, kot mlajši ali pa je njihovo število enako. Zato lahko trdimo, da je besedišče starejših bolj podobno besedišču, ki je v SSKJ, kot pa besedišče mlajših. S tem smo potrdili tudi našo drugo hipotezo, da starejši poznajo več frazemov, ki so navedeni v SSKJ. Največje razlike med mlajšimi in starejšimi so pri kravi in miši, enako število pa jih poznajo pri prašiču, kači in lisici. Zakaj je tako? Prva knjiga SSKJ je izšla leta 1970, zadnja pa leta 1991. To pomeni, da so v slovarju besede, ki so se uporabljale pred letom 1970, to je pred 30 leti. To pa je jezik, ki je bližji starejšim ljudem.

Mlajši so navedli več novih besednih zvez, za katere že lahko trdimo, da imajo značilnosti frazemov, a teh primerov ne najdemo v nobenem slovarju. To pomeni, da novi frazemi še nastajajo. Takšni frazemi, ki so jih učenci pogosto navedli, pa jih v SSKJ ne najdemo, so:

- *reflekse ima kot crknjen konj* (9-krat)
- *zobe ima kot konj* (6-krat)
- *zmešan kot kura* (15-krat)
- *hodi kot kura brez glave* (12-krat)
- *žveči kot krava* (19-krat)
- *majhen kot miš* (13-krat)
- *ješ kot prašič/žre kot svinja*

To so frazemi, ki jih starejši ne navajajo. S tem potrjujemo našo tretjo hipotezo, da mladi uporabljajo nove besedne zveze, ki jih SSKJ ne navaja. Ta potrjena hipoteza dokazuje, da je jezik živ in da v njem nenehno nastajajo tudi novi frazemi. Ugotovili smo namreč, da so frazemi mlajših in starejših delno enaki, vendar pa se tudi razlikujejo. Mlajši navajajo nove frazeme, ki jih starejši ne.

Mlajši so bili bolj inovativni in so napisali zanimive besedne zveze, za katere vemo, da so si jih izmislili, vendar pa so pri tem duhoviti (*če bi ti rekel, da si zabit kot konj, bi še njega užalil; si natančen kot miš z mitraljezom; zbeži kot miš pred pretepom*).

Ugotovili smo tudi, da so starejši navajali več rečenic kot mlajši. Rečenice, ki so jih navedli starejši, niso navedene v nobenem slovarju, ampak bi jih lahko našli v knjigi slovenskih pregovorov in razkrivajo bogastvo jezika in modrost starejših:

- *Ptiča po perju, psa po kosminju, človeka po prijatelju spoznaš.*
- *Ko začne pes prinašati copate, žena pa lajati, vedi, da je pomlad tvojega zakona minila.*
- *Če mačka pred pustom na soncu leži, za veliko noč za pečjo sedi.*
- *Teorija brez prakse je kot konj brez sedla.*
- *Zvečer s kurami spat, zjutraj s ptički vstati, dan je treba iskat.*
- *Krava na gobcu molze, kura na kljunčku nese.*
- *Kdor ne hrani mačke, hrani miši.*
- *Skopuh in rejena svinja postaneta šele s smrtjo koristna.*
- *Če se mož in žena prepirata je kačje gnezdo v hiši.*
- *Speča lisica kokoši ne ujame.*

Mlajši so navedli več rekel verjetno zato, ker si je rekla veliko lažje zapomniti kot pa rečenice. Verjetno v njihovem spominu še ni toliko pregovorov, ki skrivajo modrost o življenju. Predvidevamo, da si človek to pridobi z leti in izkušnjami.

Iz spodnje tabele je razvidno, koliko rečenic so v anketah navedli mlajši in koliko starejši.

Preglednica 17: Rečenice, ki jih navajajo mlajši in starejši

REČENICE	NAVAJAJO MLAJŠI	NAVAJAJO STAREJŠI
PES	1	11
MAČKA	2	10
KONJ	2	7
KOKOŠ/KURA	0	8
KRAVA	0	10
MIŠ	1	6
PRAŠIČ/SVINJA	0	7
ZAJEC	0	2
KAČA	1	3
LISICA	0	4

Iz Preglednice 16 razberemo, da poznajo starejši več frazemov kot mlajši, iz Preglednice 17 pa je razvidno, da poznajo starejši več rečenic kot mlajši. S tem smo potrdili našo prvo hipotezo, da poznajo starejši več živalskih frazemov kot osmošolci.

Preglednica 18: Besedne zveze z besedo *kot*, ki jih navajajo mlajši in starejši

BESEDNE ZVEZE Z BESEDNO <i>KOT</i>	NAVAJAJO MLAJŠI	NAVAJAJO STAREJŠI
PES	24	13
MAČKA	23	7
KONJ	30	9
KOKOŠ/KURA	19	9
KRAVA	23	9
MIŠ	10	10
PRAŠIČ/SVINJA	15	12
ZAJEC	10	4
KAČA	14	11
LISICA	7	2

Osmošolci so v odgovorih navedli veliko več primer z besedo *kot* kot starejši. Zakaj? Ker jim je lažje, ker jih verjetno tudi v vsakdanjem življenju pogosto uporabljajo. Primer je v pogovornem jeziku mladih veliko, običajno jih uporabljajo za ponazoritev lastnosti ljudi, včasih skušajo biti z njimi tudi duhoviti, včasih pa tudi žaljivi (*žvečiš kot krava*).

Erika Kržišnik (Križaj-Ortar s sod. 1994) trdi, da poznamo več frazemov za živali, živeče v domačem okolju, kot za tiste, ki živijo v tujem okolju. Tudi to trditev smo potrdili. Tako kot pri mlajših smo tudi pri starejših našli največ frazemov, v katerih so anketiranci uporabili besedo *pes*.

Kasneje pa se ugotovitve pri mlajših in ugotovitve pri starejših malce spremenijo. Na drugem mestu pri mlajših so mačka, konj in miš. Pri starejših sta na drugem mestu krava in miš. Nekatere izmed teh živali res spadajo v vsakdan učencev (*pes*, *mačka*, pri učencih s kmetije tudi ostale živali). Trditev Erike Kržišnik in naše ugotovitve so neskladne le pri zajcu. Zanj so učenci navedli manj besednih zvez kot pa za kačo. To se nam zdi čudno, saj zajca v naravi oz. na kmetiji srečamo pogosteje kot pa kačo.

Ugotovitve starejših so malce drugačne od ugotovitev mlajših. Na drugem mestu sta krava in miš, nato kokoš, mačka in konj. Pri ugotovitvah za starejše trditev Erike Kržišnik drži malo manj kot pa pri mlajših. Vendar se nam na nek način te ugotovitve zdijo tudi bolj verjetne, saj je verjetno večina starejših, ki so izpolnjevali anketo, v svoji mladosti živel na kmetiji ter bila bolj obkrožena s kmečkimi živalmi; nekateri na kmetiji živijo še danes.

Z nekaterimi besednimi zvezami, ki so jih navedli mlajši in starejši, so izrazili negativne lastnosti človeka. Ugotovili smo, da so ponekod anketiranci za določene živali navedli tudi same besedne zveze z negativnimi lastnostmi.

Mlajši so pri kravi in prašiču/svinji navedli primere, s katerimi so hoteli izraziti negativne lastnosti človeka. Kravo uporabljajo zato, da ponazorijo, da človek grdo žveči, da je umazan, butast, se dere, melje ... Večino negativnih lastnosti so imele tudi naslednje živali: kokoš/kura, kača ter konj. Rezultati in ugotovitve starejših so bili malce drugačni od mlajših. Za izražanje negativnih lastnosti človeka uporabljajo svinjo/prašiča in kačo. Kača je zanje strupeno in nevarno bitje. Če kdaj doma kaj ni v redu, bodo starejši rekli, da *imaš kačo v hiši*. Najmanj negativnih lastnosti pa smo našli pri miši.

6 ZAKLJUČEK/SKLEPI

V celotni raziskavi smo ugotovili, da mlajši poznajo manj frazemov kot starejši, glede frazemov imajo manj bogat besedni zaklad. Ker želimo, da bi tudi mlajši poznali več frazemov, predlagamo, naj bo več ur slovenščine v šoli namenjenih poznavanju in učenju frazemov ter kaj posamezni frazem pomeni. Učenci bi jih večkrat uporabili v spisih in nalogah, s frazemi pa bi močno obogatili svoje besedišče.

Ker je jezik živ in se nenehno spreminja, SSKJ pa že okoli dvajset let ni bil obnovljen, predlagamo naslednje: morali bi posodobiti SSKJ ter vanj dodati nove frazeme, saj v SSKJ nismo našli večine besednih zvez, ki so jih navedli mlajši. V SSKJ bi lahko zapisali tudi več rečenic. Uporabniki SSKJ lahko potem preberejo te frazeme in obogatijo svoj besedni zaklad.

Predlagamo tudi raziskovanje po korpusu FIDA PLUS. Tam so zbrani in obdelani prispevki, objavljeni v različnih revijah, časopisih in umetnostnih besedilih. To nam pomaga, da preverimo, ali so tudi v teh besedilih uporabljene besedne zveze, katerih ne najdemo v SSKJ. S tem lahko potrdimo, da frazem obstaja, saj ga ljudje uporabljajo in si ga anketiranci niso izmislili.

7 POVZETEK

V raziskovalni nalogi smo ugotovili, da so učenci navedli manj živalskih frazemov, ki so zapisani v SSKJ, kot pa starejši. Le pri prašiču/svinji je število frazemov iz SSKJ pri mlajših in starejših enako. Največje odstopanje med učenci in starejšimi smo našli pri kravi (učenci poznajo en frazem iz SSKJ, starejši pa sedem). Zato lahko trdimo, da je besedišče starejših bolj podobno besedišču, ki je v SSKJ, kot pa besedišče mlajših. S tem smo potrdili tudi našo drugo hipotezo, da starejši poznajo več frazemov, ki so navedeni v SSKJ. Zakaj je tako? Prva knjiga SSKJ je izšla leta 1970, zadnja pa leta 1991. To pomeni, da so v slovarju besede, ki so se uporabljale pred letom 1970, to je pred skoraj 30 leti. To pa je jezik, ki je bližji starejšim ljudem.

Primerjali smo tudi, koliko rekel in koliko rečenic so navajali starejši ter koliko mlajši. Ugotovili smo, da so starejši pri vsaki živali navedli več rečenic kot mlajši. Iz tega sklepamo, da mlajši raje uporabljajo rekla kot rečenice. Starejši so več rečenic navedli verjetno zato, ker rečenice izražajo modrost življenja in si jih človek pridobi z leti in izkušnjami. Potrdili smo hipotezo, ki pravi, da starejši od 50 let poznajo več živalskih frazemov kot mlajši.

Mlajši so navedli več novih besednih zvez, za katere že lahko trdimo, da imajo značilnosti frazemov, a teh primerov ne najdemo v nobenem slovarju (*žveči kot krava, zmešan kot kura, reflekse ima kot crknjen konj*). To pomeni, da novi frazemi še nastajajo. Teh frazemov starejši ne navajajo. S tem potrjujemo našo tretjo hipotezo, da mladi uporabljajo nove besedne zveze, ki jih SSKJ ne navaja. Ta potrjena hipoteza dokazuje, da je jezik živ in da v njem nastajajo tudi novi frazemi. Ugotovili smo namreč, da so frazemi mlajših in starejših delno enaki, vendar pa se tudi razlikujejo. Mlajši navajajo nove frazeme, ki jih starejši ne.

Erika Kržišnik (Križaj-Ortar s sod. 1994) trdi, da poznamo več frazemov za živali, živeče v domačem okolju, kot za tiste, ki živijo v tujem okolju. Ker pes živi v domačem okolju, so anketiranci zapisali največ frazemov za to žival, saj lahko vsak dan opazujejo obnašanje živali in iz tega kasneje tvorijo besedne zveze, ki se ohranijo še naprej ter postanejo frazemi. Res je tudi to: bolj kot gremo v svet, ki ni v domačem okolju, manj ga poznamo in tudi živali v njem. Manj znani živali sta kača in zajec, saj ju ne srečujemo tako pogosto kot pa psa, mačko in druge živali. Za kačo, zajca in lisico so anketiranci navedli najmanj frazemov.

Z nekaterimi besednimi zvezami, ki so jih navedli mlajši in starejši, so izrazili negativne lastnosti človeka. Ugotovili smo, da so ponekod anketiranci za določene živali navedli večinoma besedne zveze z negativnimi lastnostmi.

Mlajši so pri kravi in prašiču/svinji navedli primere, s katerimi so hoteli izraziti negativne lastnosti človeka. Kravo uporabljajo zato, da ponazorijo, da človek grdo žveči, da je umazan, butast, se dere, melje ... Večino negativnih lastnosti so imele tudi naslednje živali: kokoš/kura, kača ter konj. Najmanj negativnih lastnosti smo našli pri zajcu.

Rezultati in ugotovitve starejših so bili malce drugačni od mlajših. Za izražanje negativnih lastnosti človeka uporabljajo svinjo/prašiča in kačo. Kača je zanje strupeno in nevarno bitje. Če kdaj doma kaj ni v redu, bodo starejši rekli, da *imaš kačo v hiši*. Najmanj negativnih lastnosti pa smo našli pri miši.

8 ZAHVALA

Najprej se morava zahvaliti najini mentorici, profesorici slovenščine Mojci Cestnik, ki nama je dala pobudo in napotke za izdelavo raziskovalne naloge. Ves čas naju je vodila in brez njene pomoči te raziskovalne naloge sploh ne bi bilo. Zahvaliti se morava tudi Osnovni šoli Polzela ter ravnateljici Valeriji Pukl, ki nama je omogočila, da sva se udeležila vseh delavnic v Velenju. Tu so še anketiranci, brez katerih sploh ne bi imela podlage za nalogo. Najlepša hvala tudi naši knjižničarki Alji Bratuša, ki nama je pomagala oblikovati celotno raziskovalno nalogo, in sošolki Evi Podbregar, ki se je zelo potrudila in narisala sličice živali.

9 PRILOGE

ANKETA ZA RAZISKOVALNO NALOGO

To anketo sva sestavila Lucija Anžel in Blaž Sitar, učenca 8. razreda OŠ Polzela. Raziskujeva, kako poznajo **živalske besedne zveze in pregovore** najstniki in kako jih poznajo starejši ljudje. Prosiva vas, da se ob posamezni živali skušate spomniti čim več pregovorov in stalnih besednih zvez.

Za zgled vam je lahko že narejen primer za žival osel.

Prosim, zaupajte nama še vašo starost: _____

OSEL - trmast kot osel
- Kazal mu je osle.
- Kjer osel leži, dlako pusti.
- Osel gre samo enkrat na led.

PES

MAČKA

KONJ

KOKOŠ/KURA

KRAVA

MIŠ

SVINJA/PRAŠIČ

ZAJEC

KAČA

LISICA

PRIMER IZPOLNJENE ANKETE – MLAJŠI

ANKETA ZA RAZISKOVALNO NALOGO

To anketo sva sestavila Lucija Anžel in Blaž Sitar, učenca 8. razreda OŠ Polzela. Raziskujeva, kako poznajo **živalske besedne zveze in pregovore** najstniki in kako jih poznajo starejši ljudje. Prosim vas, da se ob posamezni živali skušate spomniti čim več pregovorov in stalnih besednih zvez.

Za zgled vam je lahko že narejen primer za žival osel.

Prosim, zaupajte nama še vašo starost: _____

OSEL - trmast kot osel - Kazal mu je osle. - Kjer osel leži, dlako pusti. - Osel gre samo enkrat na led.

PES

lažeš kot pes teže
pen, hi laja ne grize
ni zvest kot pes

MAČKA

prodeš kot mačka

KONJ

če bi rekel, da si zabit kot konj, bi še mogoče ušaril
ima reflekse kot celujen konj

KOKOŠ/KURA

zmešun kot kura
ni kot kura brez glave
olep kot kura

KRAVA

prežveljuješ kot krava
izgledala je kot največja krava
boljši kot krava

MIŠ

majhen kot miš
plašen kot miš
tih kot miška
prestrašen kot miš

SVINJA/PRAŠIČ

ješ kot prašič
umarzan si kot prašič
ne boji taka svinja

ZAJEC

uren kot zajec
ima taka ušesa kot zajec

KAČA

ne zvija kot jara kača
piči kot kača
sikal je maraj kot kačmar kača

LISICA

zvit kot lisica

PRIMER IZPOLNJENE ANKETE – STAREJŠI

ANKETA ZA RAZISKOVALNO NALOGO

To anketo sva sestavila Lucija Anžel in Blaž Sitar, učenca 8. razreda OŠ Polzela. Raziskujemo, kako poznajo **živalske besedne zveze in pregovore** najstniki in kako jih poznajo starejši ljudje. Prosim vas, da se ob posamezni živali skušate spomniti čim več pregovorov in stalnih besednih zvez.

Za zgled vam je lahko že narejen primer za žival osel.

Prosim, zaupajte nama še vašo starost:

- na miškega osla se kakdo povzame

OSEL	- trmast kot osel
	- Kazal mu je osle.
	- Kjer osel leži, dlako pusti.
	- Osel gre samo enkrat na led.

- ne piraajo se za oslo no senco
PES *- če volkon tulijo, zvesti pes ne zapusti greda*
- zeleneja pra in doheja trifolca težko najdes
- gledata se kot pes in mačka
- pes je človeku svet prijatelj

- ptica po perju, pse po kosunju, človeka po prijateljstvu
- ko začne pes pumašati, copate, žuva pa kajiti, veči, da je golmaš
MAČKA *- pes ni boga, ne grize*
- kadar mačke in doma miši plesejo

- lačna mačka - talica, sita mačka - lovica
- ve kupuj mačka v zaključju
- je kot mačka: vzi jo na glavo, pade na noge
- kar mačka rodi, miši lovi

KONJ

- za dobim konjem se vedno kadi
- lačen konj ima najdaljši zob
- nisem konj, da bi čedel satorj
- ko se konj začne stokrat, ga izprezi pravočamo, če si pameten

KOKOŠ/KURA

- tudi slepa kura zmo najde
- gre s kurami spat
- ima kurjo slepoto
- kura jajca ne uči
- ko gredo kure na gredo, lenuh se dele loti
- zvečer s kurami spat, zjutraj s pički vstat, dan je treba iskat

KRAVA

- poveči je psaka, ki ora črna
- krava ni gobca molze

MIŠ

- igramo se slepe miši
- težko miši, ki se bode z mačko
- majhna miš pod kupom ne posrne
- mnogo miši - mačka smrt

SVINJA/PRAŠIČ

- ni pa lica, čez prašice
- skopila in rejena svinja postane tašle s smetjo
- četudi odreješ svinji jete, bo ta še vedno žila, konitua
- kdor se med otrobe pomeša, ga prašiči požre.

ZAJEC

- dirjega zajca ulopš, če mu doš soli na lep
- plašen je kot zajec
- "skoraj" ni nikoli zajca ujel

KAČA

- imaš jezik kot kača
- če se moč in žena prepirata, je kačje gverdo v
- kogar je pišla kača, se boji ljudi čnto rži liši

LISICA

- zvit je kot lisica
- lisica je volku slušila, je je kožuh izgubila
- lisico je treba prelisičiti
- lisica, ki ni mogla doseči glodaja, je dejala da
- poslednja lisicja zrijača je, je kisto
no se strefne

PREGLEDNICE Z BESEDNIMI ZVEZAMI MLAJŠIH IN STAREJŠIH, KI SMO JIH PREPISALI Z ANKETNIH VPRAŠALNIKOV

Preglednica 19: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – pes

lačnen kot pes	XXXXXXXXXX	8
Pes, ki laja ne grize.	XXXXXXXXXX	8
lažeš kot pes teče	XXXXXXX	6
zvest kot pes	XXXXX	5
lajaš kot pes	XXXX	4
hiter kot pes	XXXX	4
pameten kot pes	XXX	3
smrdiš kot pes	XXX	3
gledata se kot pes in mačka	XX	2
grd kot pes	XX	2
hud kot pes	XX	2
Pes je človekov najboljši prijatelj.	XX	2
vroč kot pes	XX	2
zebe me kot psa	XX	2
gabi se mi kot garjav pes	X	1
hiter kot lovski pes	X	1
igral bi se kot lačen pes	X	1
igriv kot pes	X	1
Kaj misliš, da sem ti pes?	X	1
Kjer je pes, tam je bes.	X	1
krade kot pes	X	1
ljubosumen kot pes	X	1
me je strah kot psa	X	1
Pasje vroče.	X	1
Še psu ne bi privoščil tega.	X	1
tečen kot pes	X	1
umazan kot pes	X	1
zahojen kot pes	X	1
zvest gospodarju kot pes	X	1
žejen kot pes	X	1
si zvest kot pes	X	1
	SKUPAJ	31

Preglednica 20: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – pes

zvest kot pes	XXXXXXXX	7
Kateri pes veliko laja, malo grize.	XXXXX	5
me zebe kot psa	XXXXX	5
Pes, ki laja, ne grize.	XXXXX	5
Gledala sta se kot pes in mačka	XXXX	4
Tudi pes ima rad pri jedi mir.	XXXX	4
hudoben kot pes	XXX	3
lažeš kot pes teče	XXX	3
Pes je človekov najboljši prijatelj.	XXX	3
lajaš kot pes	XX	2
Tisti pes, ki veliko laja, malo grize.	XX	2
Ve se, kam pes taco moli.	XX	2
Če volkovi tulijo, zvesti pes ne zapusti črede.	X	1
hinavski kot pes	X	1
jaha kot na psu	X	1
je kot garjav pes	X	1
je vroče kot pes	X	1
Ko začne pes prinašati copate, žena pa lajati, vedi da je pomlad tvojega zakona minila.	X	1
lačen je kot pes	X	1
moker kot pes	X	1
mrzel je kot pes	X	1
Ni vreden, da ga pes povoha.	X	1
ozmerjal me je kot psa	X	1
Pasje vroče.	X	1
Plašen pes se ne zredi.	X	1
Pobit pes se vsakega kamna ustraši.	X	1
potuhnjen kot pes	X	1
Psiček laja hov, hov, hov, gospodar je prišel domov.	X	1
Ptiča po perju, psa po kosminju, človeka po prijatelju spoznaš.	X	1
raven kot zadnja pasja taca	X	1
se potepa kot pes	X	1
slini se okoli mene kot garjav pes	X	1
smrdi kot pes	X	1
Še pes ga ni povohal.	X	1
V španoviji še pes crkne.	X	1
Zelenega psa in dobrega trgovca težko dobiš.	X	1
zloben kot pes	X	1
	SKUPAJ	37

Preglednica 21: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – mačka

Kadar mačke ni doma, miši plešejo.	XXXXXXXX	7
predeš kot mačka	XXXXXX	6
len kot mačka	XXXXX	5
O, kakšna mačka.	XXXX	4
siten kot breja mačka	XXXX	4
krempa kot mačka	XX	2
lep kot mačka	XX	2
prebrisan kot mačka	XX	2
previden kot mačka	XX	2
tečen kot mačka	XX	2
čist kot mačka	X	1
gibčen kot mačka	X	1
Gledata se kot pes in mačka.	X	1
hiter kot mačka	X	1
hodi kot mačka	X	1
igriv kot mačka	X	1
liže se kot mačka	X	1
Ne kupuj mačka v žaklju.	X	1
luštna kot muca	X	1
pleza kot maček	X	1
predrzen kot mačka	X	1
prestavlja se kot mačka z mladimi	X	1
preteguje se kot mačka	X	1
prilizuje se kot mačka	X	1
skopušen kot mačka, ki nosi miš	X	1
smrči kot mačka prede	X	1
zaspan kot mačka	X	1
	SKUPAJ	27

Preglednica 22: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – mačka

Kadar mačke ni doma, miši plešejo.	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	18
hodiš kot mačka okrog vrele kaše	XXXXXXXXXX	9
gledala sta se kot pes in mačka	XXX	3
Kar mačka rodi, miši lovi.	XXX	3
Mačka naredi skrbno gospodinja.	XXX	3
Ne kupuj mačka v žaklju.	XXX	3
predeš kot mačka	XXX	3
Če mačka pred pustom na soncu leži, za veliko noč za pečjo sedi.	XX	2
Če mački na rep stopiš, se oglasi.	XX	2
Mačka ima sedem življenj.	XX	2

Čim bolj mačka mijavka, tem manj ujame.	X	1
Danes ima pa mačka.	X	1
gibčen je kot mačka	X	1
Je kot mačka; vrzi jo na glavo, padla bo na noge.	X	1
Kjer mačka leži, ni dobro za človeka.	X	1
Lačna mačka tatica – sita mačka lovica.	X	1
Lepo dekle – kakšna mačka.	X	1
Mačje solze.	X	1
Mačji rep.	X	1
Mačka gospodinjo pridno naredi, ko hitro vse pospravi.	X	1
Mačka je dobila sporočilo in ga ni sporočila repu.	X	1
Mačka v kuhinji dela dobro gospodinjo.	X	1
priliznjen kot mačka	X	1
seli se kot mačka z mladimi	X	1
siten kot breja mačka	X	1
	SKUPAJ	25

Preglednica 23: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – konj

reflekse ima kot crknjen konj	XXXXXXXXXX	9
gara kot konj	XXXXXXX	7
Podarjenemu konju se ne gleda v zobe.	XXXXXXX	7
švica kot konj	XXXXXXX	6
zobe ima kot konj	XXXXXXX	6
lep kot konj	XXXX	4
bister kot konj	XX	2
hiter kot konj	XX	2
štorast kot konj	XX	2
trmast kot konj	XX	2
tečen kot konj	XX	2
Beseda ni konj.	X	1
brca kot konj	X	1
butast kot konj	X	1
Če bi rekel, da si zabit kot konj, bi še njega užalil.	X	1
dela kot črn konj	X	1
dolge noge ima kot konj	X	1
eleganten kot konj	X	1
grob kot konj	X	1
hodi kot konj	X	1
jaha kot konj	X	1
oči ima kot konj	X	1
neroden kot konj	X	1
plašen kot konj	X	1
plemenit kot konj	X	1

pospeške ima kot crknjen konj	X	1
preskakuje ovire kot konj	X	1
veličasten kot konj	X	1
zabit kot konj	X	1
	SKUPAJ	29

Preglednica 24: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – konj

Podarjenemu konju se ne gleda v zobe.	XXXXXXXXXXXX	10
Beseda ni konj.	XXXX	4
Kovačeva kobila je vedno bosa.	XXX	3
trmast kot konj	XXX	3
dela/gara kot konj	XX	2
Konjske fige.	XX	2
štorast kot konj	XX	2
bije kot konj	X	1
fijakarski konj	X	1
gre kakor konj	X	1
hodi kakor fijakarski konj	X	1
hodi kot konj	X	1
Kaj si tak konj.	X	1
Ko se konj začne starati, ga izprezi pravočasno, če si pameten.	X	1
Konj je pametnejši od pijanega človeka.	X	1
Konja posoja samo slab kmet.	X	1
Lačen konj ima najdaljše zobe.	X	1
močan kot konj	X	1
neroden kot konj	X	1
Nisem konj, da bi godel zastonj.	X	1
Ši pa res konj.	X	1
si takšen kot konj	X	1
si toliko vreden, kot konjska figa	X	1
skače kot konj	X	1
Šenkavemu konju ne smeš gledati v zobe.	X	1
Ta ima čist konjski tempo.	X	1
Teorija brez prakse je kot konj brez sedla	X	1
Za dobrim konjem se vedno praši.	X	1
Žejen konj ne gleda kalne vode.	X	1
	SKUPAJ	30

Preglednica 25: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – kokoš/kura

zmešan kot kura	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	15
hodi kot kura brez glave	XXXXXXXXXXXXXXXX	12
slep kot kura	XXXXXXXXXXXX	11
butast kot kura	XXXXXXXX	8
piše kot kura	XXXXXXX	7
neumen kot kokoš	XXX	3
tečen kot kura	XXX	3
boječ kot kura	XX	2
grd kot kura	XX	2
raztresen kot kura	XX	2
siten kot kura	XX	2
teka kot kura	XX	2
brez pameti kot kura	X	1
si kot kura brez glave	X	1
dere se kot kura	X	1
hodi kot kura po dreku	X	1
hodi s kurami spat	X	1
Kakšna kura.	X	1
obnaša se kot kura	X	1
po zunanosti je videti kot kura	X	1
smrdi kot kura	X	1
Še slepa kura zrno najde.	X	1
	SKUPAJ	22

Preglednica 26: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – kokoš/kura

Tudi slepa kura zrno najde.	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	20
Hodi s kurami spat.	XXXXXXXXXX	9
piše kot kura	XXX	3
slep kot kura	XXX	3
koplje kot kura	XX	2
Sveta Neža kuram rit odveže.	XX	2
Ta in ta ima kurjo slepoto.	XX	2
Črna kokoš znese belo jajce.	X	1
hodi po cesti kot kura	X	1
hodi kot kura	X	1
Kaj je bilo prej, kura ali jajce?	X	1
kaj se šopiri kot kura	X	1
Ko gredo kure na gredo, lenuh začne delati.	X	1
Kokoš ima najraje lisica.	X	1
Kokošja juha.	X	1
Kokošji let ne traja dolgo.	X	1

kraca kot kura	X	1
kraspa kot kura nazaj	X	1
krempa kot kura	X	1
Kura jajca ne uči.	X	1
Kura, ki zvečer poje, zjutraj nima jajca.	X	1
Kura te gleda.	X	1
Kurja juhica.	X	1
Naj te kura brcne.	X	1
neumen kot kura	X	1
S kokodakanjem kura pove, da je znesla jajce.	X	1
Stara koklja, dobra »župa«.	X	1
Zvečer s kurami spat, zjutraj s ptički vstat, dan je treba iskat.	X	1
	SKUPAJ	29

Preglednica 27: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – krava

žveči kot krava	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	19
umazan kot krava	XXXX	4
butast kot krava	XXX	3
dere se kot krava	XXX	3
grd kot krava	XXX	3
len kot krava	XXX	3
melje kot krava	XXX	3
Pojdi stran, ti krava.	XXX	3
Ti krava zahojena.	XXX	3
debel kot krava	XX	2
polizan kot krava	XX	2
videti je kot največja krava	XX	2
zabit kot krava	XX	2
Baše se kot krava	X	1
buljiš kot krava	X	1
delaven kot krava	X	1
gleda kot tele v nova vrata	X	1
hodi kot krava	X	1
je kot krava	X	1
prežvekuješ kot krava	X	1
muka kot krava	X	1
obnaša se kot krava	X	1
izgledala je kot največja krava	X	1
tečen kot krava	X	1
zabit kot krava	X	1
	SKUPAJ	25

Preglednica 28: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – krava

Pije kot krava	XXXXXX	5
Ponoči je vsaka krava črna.	XXXX	4
Krava pri gobcu molze.	XXX	3
Nisva krav skupaj pasla.	XX	2
Vsaka krava je ponoči črna.	XX	2
dere se ko krava	X	1
ima tak dolg jezik kot krava rep	X	1
Ko pride bela krava v hlev, pride ven bela krava še sto let pozneje.	X	1
Krava brez r je kava.	X	1
Krava na gobcu molze, kura na kljunčku nese.	X	1
Krava se lovi za noge, ne za rep.	X	1
Midva pa nisva krav skupaj pasla.	X	1
obnaša se kot kakšna krava	X	1
pijan kot krava	X	1
prežvekuje kot krava	X	1
Prvo štalca, potem kravca.	X	1
Samo tele ve, kakšna je krava vznotraj.	X	1
Starega vola ne naučiš voziti.	X	1
Še krave so se temu smejale.	X	1
te molzejo kot kravo	X	1
trmast kot bik	X	1
Tudi kravi se rep miglje, pa ne pade vstran.	X	1
vpije kot krava	X	1
	SKUPAJ	23

Preglednica 29: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – miš

tih kot miš	XX	30
majhen kot miš	XXXXXXXXXXXXXXXX	13
Kadar mačke ni doma, miši plešejo.	XXXXXX	6
hiter kot miš	XXXX	4
prestrašen kot miš	XXXX	4
cvili kot miš	XXX	3
gleda kot miš	XX	2
reven kot cerkvena miš	XX	2
Kadar mačke ni pri hiši, ples imajo miši.	X	1
plah kot miš	X	1

Ta je pa takšna miška, ki se vsega boji.	X	1
plašen kot miš	X	1
zbeži kot miš pred pretepom	X	1
zoba kot miš	X	1
umazan kot miš	X	1
počasen kot miš	X	1
si natančen kot miš z mitraljezom	X	1
	SKUPAJ	17

Preglednica 30: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – miš

gleda kot miš iz moke	XXXXXX	5
tih kot miška	XXXX	4
Kadar mačke ni doma, miši plešejo.	XX	2
Ko mačke ni doma, miši plešejo.	XX	2
reven kot cerkvena miš	XX	2
tih kot miš	XX	2
gladek kot miš	X	1
Igramo se slepe miši.	X	1
izginja kot miš v luknjo	X	1
Kar mačka rodi, miši lovi.	X	1
Kdor ne hrani mačke, hrani miši.	X	1
Majhna miš pod kupčkom ne pogine.	X	1
Miški nastaviti zob.	X	1
moker kot miš	X	1
Mnogo miši, mačja smrt.	X	1
plah kot miš	X	1
suh kot cerkvena miš	X	1
Težko miši, ki se bode z mačko.	X	1
	SKUPAJ	19

Preglednica 31: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – svinja/prašč

umazan kot svinja	XX	33
debel kot svinja/prašč	XXXXXXXXXXXX	10
grd kot prašč	XXXXXX	6
ješ kot prašč	XXXX	4
obnaša se kot prašč	XXX	3
len kot svinja	XX	2
smrdi kot prašč	XX	2
Svinja si.	XX	2

ima takšen nered kot svinja	X	1
okrogel kot prašič	X	1
umazan si kot prašič	X	1
ne bodi taka svinja	X	1
požrešen kot svinja	X	1
razmetano ima kot svinja	X	1
se dere kot prašič med kolinami	X	1
takšen kot svinja	X	1
težek kot svinja	X	1
žre kot svinja	X	1
		SKUPAJ 18

Preglednica 32: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – svinja/prashič

umazan kot prašič	XXXXXXXXXX	8
umazan kot svinja	XXXXXXXX	7
debel kot prašič	XX	2
Četudi odrežeš svinji rilec, bo ta še vedno rila.	X	1
debel kot pujs	X	1
dela z njim kot svinja z mehcom	X	1
grd kot prašič	X	1
je tak okoli pape kot čunka okoli kake	X	1
Kdor se med otrobe pomeša, ga prašiči požro.	X	1
Naj bo svinja napravljena kakorkoli, vedno se ji bo repek svedral nad ritjo.	X	1
Ni ga boljšega tiča od prašiča.	X	1
Ni ga tiča čez prašiča.	X	1
pijan kot svinja	X	1
raven kot prašičji rep	X	1
rije kot prašič	X	1
rije kot svinja po koritu	X	1
sit kot prašič	X	1
Skopuh in rejena svinja postaneta šele s smrtjo koristna.	X	1
Svinja ima rajši mekinje kot vrtnice.	X	1
tak je okoli pape kot svinja okoli kake	X	1
Umazan prašič se rad ob drugega podrgne.	X	1
		SKUPAJ 22

Preglednica 33: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – zajec

hiter kot zajec	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	40
plašen kot zajec	XXXXXXXX	8
uren kot zajec	XXXXXXX	7
ušesa ima kot zajec	XXXX	4
skače kot zajec	XXXX	4
poskočen kot zajec	XXX	3
zobe ima kot zajec	XX	2
boječ kot zajec	X	1
prebrisan kot zajec	X	1
strahopeten kot zajec	X	1
ima taka ušesa kot zajec	X	1
	SKUPAJ	11

Preglednica 34: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – zajec

hiter kot zajec	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	14
plah/plašen kot zajec	XXXXXXXX	8
letiš kot zajec	XX	2
Skoraj nikoli še ni zajca ujel.	XX	2
strahopeten kot zajec	XX	2
V tem grmu tiči zajec.	XX	2
Divjega zajca uloviš, če mu daš soli na rep.	X	1
ima ušesa kot zajec	X	1
Kdor goni dva zajca, ne ulovi nobenega,	X	1
potuhnjen kot zajec	X	1
tak tanko sliši kot zajec	X	1
	SKUPAJ	12

Preglednica 35: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – kača

zvit kot kača	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	15
sika kot kača	XXXXXXXX	9
dolg kot kača	XXXXXXXX	8
hladen kot kača	XXXXX	5
strupen kot kača	XXXXX	5
vleče se kot jara kača	XXX	3
nevaren kot kača	XX	2
piči kot kača	XX	2
gleda kot jara kača	X	1
govori kot kača grize	X	1
hinavski kot kača	X	1

hiter kot kača	X	1
Kogar je kača pičila, se boji še zvite vrvi.	X	1
plazi se kot kača	X	1
zvija se kot kača	X	1
se zvija kot jara kača	X	1
sikala je nazaj kot kakšna kača	X	1
	SKUPAJ	17

Preglednica 36: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – kača

strupen kot kača	XXXXXXXXXX	8
sika kot kača	XXXXXXXX	7
imaš strupen jezik kot kača	XXXXX	5
Kogar je pičila kača, se boji še zvite vrvi.	XXXXX	5
se vleče kot jara kača	XXXX	4
mrzel kot kača	XXX	3
hudoben kot kača	XX	2
zvija se kot kača	XX	2
zvit kot kača	XX	2
Če bi lahko kača slišala in črv videl, jima ne bi ušla niti človek niti žival.	X	1
Če se mož in žena prepirata, je kačje gnezdo v hiši.	X	1
dolg kot kača	X	1
Kača z ugrizom umori tudi bika.	X	1
takšna je kot kača	X	1
vleče se kot kača	X	1
	SKUPAJ	17

Preglednica 37: Besedne zveze, ki so jih navedli mlajši – lisica

zvit kot lisica	XX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	57
hiter kot lisica	XX	2
krade kot lisica	X	1
lačen kot lisica	X	1
moder kot lisica	X	1
pameten kot lisica	X	1
prebrisan kot lisica	X	1
	SKUPAJ	7

Preglednica 38: Besedne zveze, ki so jih navedli starejši – lisica

zvit kot lisica	XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX	22
krade kot lisica	XXX	3
To je lisica.	XX	2
Imaš čisto lisičje ukane.	X	1
Lisica, ki ni mogla doseči grozdja, je dejala, da je kislo.	X	1
Lisica je prav zvita zver.	X	1
Lisica je volku služila pa je kožuh izgubila.	X	1
Lisica menja kožo, ne pa nravi.	X	1
Poslednja lisičja zvijača je, ko se stegne.	X	1
Speča lisica kokoši ne ujame.	X	1
Star lisjak vedno kuro najde.	X	1
	SKUPAJ	11

10. VIRI IN LITERATURA

1. KEBER, J. 2003. Frazeološki slovar slovenskega jezika : poskusni zvezek. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.
2. KEBER, J. 1996. Živali v prispevkih 1. Celje, Mohorjeva družba.
3. KRIŽAJ-ORTAR, M. / BEŠTER, M. / KRŽIŠNIK, E. 1994. Pouk slovenščine malo drugače. Trzin, Different.
4. Na pragu besedila 2. Učbenik za slovenski jezik v 2. letniku gimnazij, strokovnih in tehniških šol 2002. Ljubljana, Rokus.
5. Osnove znanstvenoraziskovalnega dela 2007. Velenje, Erico.
6. Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1994. Ljubljana, DZS.
7. Slovar slovenskega knjižnega jezika z odzadnjim slovarjem slovenskega jezika in besediščem slovenskega jezika z oblikoslovnimi podatki, elektronska izd. na plošči CD-ROM. 1998. Ljubljana, DZS.

